

תדניס מהדורת זינוי הרבים של הסכר

צומחות יחד

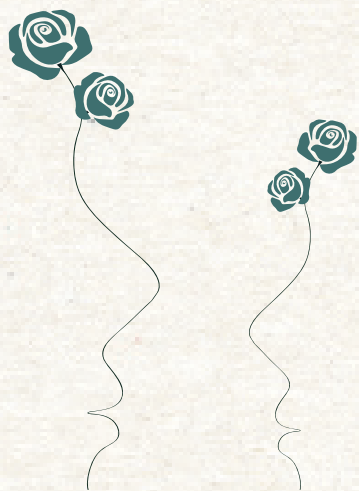
יפה כלבנה

פרקי לימוד ושיח

לאימהות ומחנכות עם הבת
ולנערות ונשים צעירות בחברותא

מאת הרב ערן משה ורינה מרגלית

יצד ויצירה

יצר ויצירה

פתיחה - יחסנו אל היצר

↓
מי אתה, יצר הרע?

↓
חטא עץ הדעת

↓
דרכי פעולת היצר

↓
כוח התורה והתפילה כנגד היצר

↓
'בכל לבבך' - אהבת ה' בשני יצרים

↓
על הטוב שביצר הרע

↓
זה לעומת זה עשה האלוקים

↓
עוצמתו של יצר העריות והתמודדות עימו בתקופתנו

↓
סיכום

↓
למטיבות לכת

↓
מתי נכנס באדם יצר הטוב

↓
יצר הטוב ויצר הרע שבאדם

א. כתיחה - יחסנו אל היצר

התפתחות כוחות החיים בגיל הנעורים, ההתפתחות הגופנית החיצונית והפנימית, מעמידה את הנערה בפני אתגרים וניסיונות חדשים. הנערה נדרשת לעכל את השינויים הרבים שהיא עוברת ולעבור תהליכים של היכרות עם גופה ובניין אישיותה.

זהו גיל של פריחה ותסיסה, המלווה ברצון גדול לפעול ולעשות ולהוציא לפועל כוחות חיים רבים. פעמים רבות, חווה הבת חוויות ותחושות מנוגדות למשל מצד אחד רצון ומרץ לעשייה מרובה ולאכילה, ומצד שני צורך בשינה מרובה. נוסף על כך, היא מרגישה שהיא נדרשת להתמודד עם כוחות היצר ולהתגבר עליהם, ופעמים רבות אנו עדים לפריצת גבולות ולקשיים בשמירת תורה ומצוות, שבין היתר נובעים משאלות חדשות שמתעוררות בנושא האמונה. זאת לעומת גיל טהרת הילדות, שבו עדיין לא הופיעו אותן עוצמות של יצרים והתמודדויות. בפרק זה נלמד על כוחות היצר.

מה פירוש המילה יצר?

מה היחס שלנו אל היצר - האם היצר הוא חיובי או שלילי?

פעמים רבות כשאנו משתמשים בביטוי 'יצר' אנו מתכוונים ליצר הרע, ליצר המבקש להחטיא את האדם, ליצר המבקש לתת פורקן לתאוותיו החומריות של האדם ולהרחיקו מדרך הישר והטוב.

אולם באמת, היצר איננו רע כשלעצמו. הוא יכול להופיע בצורה חיובית - 'יצר הטוב', והוא יכול להופיע בצורה שלילית - 'יצר הרע'.

המילה 'יצר' היא מלשון יצירה, כלומר היצר הוא כוח החיים והיצירה שבאדם. ניתן להמשיל אותו למנוע הנובע מאנרגיות החיים שבנו, וכשם שאדם יכול לנסוע ברכב עם מנוע טוב וחזק למחוז חפצו במהירות ובבטחה, אך גם עלול להתהפך

אם ייסע בצורה מסוכנת או אף להתדרדר לתהום אם לא ייזהר – כך גם כוח היצר הוא כוח אדיר הדוחף את האדם להתקדמות בחייו האישיים והרוחניים, אך גם עלול לדרדר את האדם ולהפילו. משימת האדם היא לנתב את כוחותיו למקומות בונים ולהישמר ממקומות אסורים¹. אחת ההשלכות להבנה חשובה זו היא השאלה האם אנו שואפים לחיים בלי יצר, והאם אפשר לחיים להיות בלי יצר?

אם היצר הוא שלילי ביסודו, המסקנה תהיה כי אנו שואפים לחיים בלי יצר. אולם אם היצר הוא כוח החיים, הרי שאנו מבינים שאין יצירה ואין התפתחות של חיים בלי היצר, וכל ביטול של היצר יבטל לא רק את צידו וכוחו השלילי אלא גם את צידו וכוחו החיובי.

רעיון זה גנוז בדברי חכמים הקובעים, ש"אלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד ולא נשא ונתן" (בראשית רבה ט, ז), ובמקורות נוספים שנלמד במהלך הפרק.

אם היצר בשורשו הוא טוב, צריך להבין טוב יותר מהו 'יצר הרע' – מה עניינו, כיצד הוא מופיע באדם, למה הוא מפריע לאדם לעבוד את ה' ולעשות את הטוב וכיצד ניתן להתמודד מולו.

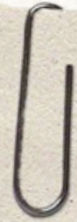
יחידות הלימוד בפרק מחולקות לשני חלקים:

בחלקו הראשון של הפרק נלמד על היצר ה'שלילי' שבאדם, על דרכי הפעולה שלו ועל דרכי ההתמודדות עימו.

בחלק השני נעמיק בהסברת הרעיון שהיצר אינו שלילי ביסודו, אלא הוא כוח החיים שבאדם. נלמד על הכוח החיובי שביצר, וכיצד אפשר לעבוד את ה' עימו, וביחס הנכון ליצר המין – שהוא כוח החיים וההולדה שבאדם.

¹ תודתנו לרבנית שולמית בן שעיה על הרעיון למשל זה.

ביהדות ישנה משמעות פנימית לכל מילה ולאותיות המרכיבות אותה, וכן ישנו קשר ויחס בין מילים דומות.

יצר מלשון יצירה.

היהדות אינה שוללת את היצר ואינה מדכאת אותו. היצר שבאדם הוא כוח היצירה שבו, ובלי היצר אין התפתחות של חיים.

אך מצד שני היהדות גם לא סוברת שניתן לשחרר כל רסן ולתת מקום לכל נטייה שפלה ונמוכה, אלא היא מגלה ומחדשת שיש צורך לעדן את היצר ולדעת מתי לנצור אותו, להצר אותו, ולשמור אותו לזמן המתאים.

היצר נותן לנו מוטיבציה וכוח לרוץ אחר הפעולות, וכוח הרצון שבאדם הוא הבסיס לכל היצירה.

בדרך זו נזכה להיות צינור וכלי שיאפשר לשפע האלוקי לחול בקרבנו.

ב. מי אתה, יצר הרע?

לפני המבול נאמר:

וַיֵּרָא ה' כִּי רָבָה רָעַת הָאָדָם בְּאָרְץ וְכָל יֹצֵר מַחְשְׁבֹת לְבוֹ רָע כָּל הַיּוֹם.

בראשית ו, ה

ופירוש "וכל יצר", משני יצרים שיש בלבו של אדם אחד טוב ואחד רע, כלו היה לרע ולא היה טוב בהם, ונקראת תאות מחשבת הלב יצר, לפי שהלב יוצר ופועל בלבו הענינים הן לטוב והן לרע להוציאם לידי מעשה.

רד"ק על הפסוק

מה פירוש המילה יצר? מהו יצר הרע?

למה יש לנו יצר הרע? אם ה' הוא מקור הטוב, למה הוא בורא יצר הרע שגורם לאדם להתרחק מדרך הטוב (וכפי שנאמר בפסוק, שהאנושות קלקלה מעשיה, וה' החליט להביא את המבול)?

דוד המלך אומר לבנו שלמה:

וְאַתָּה שְׁלֹמֹה בְנִי דַע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ וְעִבְדֵהוּ בְּלֵב שְׁלֵם וּבְנַפְשׁ חֲפֹצָה כִּי כָל לְבָבוֹת דּוֹרְשׁ ה' וְכָל יֹצֵר מַחְשְׁבוֹת מִבֵּין אִם תִּדְרָשׁנוּ וּמֵצֵא לָךְ וְאִם תַּעֲזֹבנוּ וְנִיחָךְ לַעֲד.

דברי הימים א' כח, ט

כיצד מדריך דוד את שלמה לעבוד את ה'?

מה פירוש "כל לבבות דורש ה'" (למה נאמר בלשון רבים)?

רבי יהושע אומר: עין הרע, ויצר הרע, ושנאת הבריות, מוציאין את האדם מן העולם.

משנה אבות פ"ב, יא

אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר: "רְגִזוּ וְאַל תִּתְחַטְּאוּ" (תהילים ד, ה).

ברכות ה"ע"א

ירגיז - שיעשה מלחמה עם יצר הרע [ועל ידי כן יזכה לקיום החלק השני שבפסוק - "ואל תחטאו"].

רש"י שם

לפי חז"ל, כיצד מתבאר הפסוק "רגזו ואל תחטאו"?

כיצד את חושבת ניתן לעשות זאת?

ביאור והעמקה

האדם בנוי מגוף ונשמה.

הנשמה היא החלק הרוחני שבאדם ו"טהורה היא", היא בטבעיותה מתענגת על ה' ורוצה ללכת בדרך התורה והמצוות. היא עיקר מהותו של האדם, שהוא בשורשו טוב ורוצה את ה'.

הגוף הוא החלק החומרי שבאדם, החלק שתובע מהאדם את הצרכים וההנאות הגשמיות, החלק שגורם לנו לתאוות החומריות.

אם כן, כשאנו מדברים על 'יצר הרע' אנו מתכוונים לכל אותם מצבים שבהם אנו מרגישים שאנו נכנעים לכוחות הגוף שלנו ולא מקשיבים לקול הפנימי הנשמתי שלנו. מול יצר זה תפקיד האדם הוא להתגבר, ועליו לנצחו.

הצורך להתגבר על היצר ועל תאוותיו עלול להוביל למחשבה לא נכונה - שהגוף הוא ביסודו שלילי ושביהדות ובתורה אין מקום להופעת כוחות החיים והגוף בצורה מלאה ושלמה, אלא רק בצורה מצומצמת והכרחית.

אולם באמת יש להסתכל על הדברים בצורה מורכבת יותר:

היהדות מחדשת שהגוף והחיים הם קדושים, ושזכות היצר מתפתחים החיים באדם ובעולם, ולכן יש מצווה להתחתן ולהקים משפחה וללדת ילדים. אין המטרה

'למחוק' את היצר, אלא ליצור איזון והרמוניה בין הגוף לנשמה, כך שהאדם והעולם יוכלו לגלות את האמת הפנימית שלהם. בדרך זו יופיעו כוחות החיים בצורה מלאה ושלמה.

למה ה' ברא עולם עם יצרים?

פעמים רבות אנו שואלים את עצמנו, למה ה' ברא עולם עם יצרים ותאוות לעשות רע? בפרט אם ה' הוא כולו טוב, ורוצה שנלך בדרך הטוב, למה הוא מאפשר לנו לבחור בדרך אחרת, שפוגעת ומונעת את האפשרות לגילוי הטוב?

התשובה נעוצה בכך שה' ברא את העולם בהנהגת הבחירה. ללא יצר הרע, היה האדם עושה את הטוב בצורה טבעית והכרחית. אולם ישנה מעלה עליונה יותר; והיא שהאדם ילך בדרך הטוב מתוך בחירה ומתוך הכרה בערך הטוב.

דבר זה אפשרי רק כשיש לאדם גם אפשרות ומשיכה אל החטא. זוהי הסיבה הפנימית לבריאת יצר הרע שבאדם. ובאופן פנימי יותר, מטרת הבריאה לא הייתה רק שהאדם והאנושות יזכו אל הטוב וילכו בדרך הטוב, אלא ה' רצה שאנו במעשינו נתקן גם את הרע ונעלה את הרע עצמו אל הטוב.

אילו היינו רק בעלי יצר הטוב לא היה לנו מגע עם הרע ולא היינו יכולים לתקנו. רק מכוח זה שיש באדם יצר רע הוא יכול גם לעבוד את ה' עם כוחות הגוף, עם החיים החומריים ותאוות הגוף, להעלות את ה'רע' ולהחזירו אל הקדושה. כך ילך ויתגלה ייחוד ה' בכל המקומות בצורה היותר שלמה, ונמצא שדווקא הופעת היצר הרע באדם מקנה לו זכות גדולה יותר (ע"פ רמח"ל 'דעת תבונות' קנח).

ג. חטא עץ הדעת

הקדמה

אדם הראשון וחווה היו יצירי כפיו של הקב"ה ובמדרגה עליונה ביותר. לכן כשאנו באים לדון במעשיהם נדרשת זהירות רבה, שלא נשליך מתוך עולמנו על עולמם – עולם של גן עדן.

חז"ל הבינו שהנחש והיצר עניינם אחד (עיינו למשל זוהר ח"א לה ע"ב ועוד). נעיין בפסוקי התורה ונלמד מהם על דרכו של היצר, וכיצד הוא מבקש לפתות את האדם ולהחטיאו:

וַיִּקַּח ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם וַיִּנְחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעַבְדָּהּ וּלְשִׁמְרָהּ.
וַיֵּצֵא ה' אֱלֹקִים עַל הָאָדָם לֵאמֹר מִכָּל עֵץ הַגֵּן אָכַל תֹּאכַל.
וּמִעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע לֹא תֹאכַל מִמֶּנּוּ כִּי בְיוֹם אֲכָלְךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת.

בראשית ב, טו-יז

והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה' אלקים ויאמר אל האשה אף כי אמר אלקים לא תאכלו מכל עץ הגן. ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל. ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמתו.

וַיֹּאמֶר הַנְּחָשׁ אֶל הָאִשָּׁה לֹא מוֹת תָּמוּת. כִּי יָדַע אֱלֹקִים כִּי בְיוֹם אֲכַלְכֶם מִמֶּנּוּ וְנִפְקַחוּ עֵינֵיכֶם וְהִייתֶם כְּאֱלֹקִים יֹדְעֵי טוֹב וְרַע.

וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֹאכַל וְכִי תֹאֲוָה הוּא לְעֵינַיִם וַנִּחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל וַתֵּתֵן גַּם לְאִשְׁתָּהּ עִמָּהּ וַיֹּאכַל. וַתִּפְקַחְנָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיָּדְעוּ כִּי עִרְמָם הֵם וַיִּתְּפוּרוּ עָלֵהּ תֹאֲנָה וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם חֲגָרֹת.

בראשית ג, א-ז

מה הותר לאדם לאכול ומה נאסר עליו? (השוו גם לדברי הנחש).

כיצד פיתה הנחש את חוה לאכול?

למה נתנה האישה גם לאדם לאכול?

מלשון הכתוב נראה שרק לאחר השיחה עם הנחש (פסוקים א-ה) ראתה האישה את העץ - "ותרא האשה" (פסוק ו). לכאורה העץ היה קיים עוד לפני המפגש עם הנחש והיה ניתן לראות אותו ולהתאוות אליו כבר קודם, למה זה לא קרה? מה הדבר מלמדנו?

למה האישה הייתה זו שחטאה ראשונה ולא האיש?

ביאור והעמקה

אם נשים לב, בראש ובראשונה ה' מתיר לאדם לאכול מכל העצים אשר בגן ומצווה אותו לעשות כן, ורק מעץ אחד שבתוך הגן מצווה אותו שלא לאכול, אך הנחש אומר שה' ציווה לא לאכול מכל העצים.

כך דרכו של היצר המבקש להחטיא את האדם - הוא מסית ומנסה לגרום לנו להרגיש ש'הכול אסור', ושמצוות ה' מצמצמות ומגבילות לנו את החיים ומנוגדות לטבע האנושי.

דרכו של היצר שלא לפתוח בדיבור ישיר המבקש להחטיא את האדם, כי הוא יודע שהאדם יתנגד ויסרב לו, לכן היצר פותח בדברים קרובים שמותרים, ובהיסח הדעת מתחיל גם לשכנע לחטוא - משום כך הנחש לא פתח ישר בניסיון לשכנע את האישה לאכול מעץ הדעת, אלא התחיל לשוחח עימה על כל העצים.

היצר מנסה לשכנע אותנו שאם לא נעשה את מה שאסור - 'נפסיד' דבר שהוא טוב, ולכן הנחש טוען שאם האיש והאישה יאכלו ייפקחו עיניהם והם יהיו כאלוקים, יודעי טוב ורע.

בחוכמת הסוד מבואר שה' התכוון ורצה שהאדם יאכל מעץ הדעת, אלא שזה היה צריך להיות רק אחרי שהאדם יתאפק ויאכל ממנו בזמן המתאים (שאילו היה עומד האדם בניסיון בערב שבת, היה זוכה ואוכל ממנו בשבת) - וזאת דרכו של היצר, שגורם לנו לעשות דברים שלא בזמן הנכון ובמקום המתאים.

לדוגמה, בנושא הצניעות ומערכות היחסים בין איש לאישה - היהדות מלמדת אותנו שמדובר בכוחות חיים מיוחדים ונפלאים, אלא שיש לתת להם את הביטוי בזמן הנכון בחיי הנישואין.

כפי שראינו, סדר הפסוקים הוא שקודם הנחש מדבר עם האישה, ורק לאחר מכן נאמר שהאישה ראתה כי טוב העץ למאכל. ניתן ללמוד מכאן, שלפני שהיצר מופיע, האדם כלל לא מרגיש בחיסרון ובהפסד של מה שאין לו, ורק היצר הוא זה שמעורר אצלנו את הרגשות הללו. לדוגמה, בת שהתחדשה בקניית בגדים חדשים ושמחה בהם, כאשר רואה בחנות או אצל חברותיה בגדים אחרים שמוצאים חן בעיניה, במקום לשמוח בחלקה היא מתאוה לקנות בגדים נוספים.

ד. דרני פעולת היצר

ביחידה זו נוסיף ונלמד על דרכי פעולת היצר.

ההשבעה ההדרגתית של היצר

אֲשֶׁרִי הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא הֵלֵךְ בְּעֵצַת רְשָׁעִים וּבְדַרְךְ חָטָאִים לֹא עָמַד וּבְמוֹשֵׁב לְצִיִּים לֹא יֵשֵׁב.
כִּי אִם בְּתוֹרַת ה' חָפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יִהְיֶה יוֹמָם וְלַיְלָה.

תהילים א, א-ב

דרש רבי שמעון בן פזי. מאי דכתיב: "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב" וכי מאחר שלא הלך, היכן עמד? ומאחר שלא עמד, היכן ישב? ומאחר שלא ישב, היכן ליץ? [אלא] לומר לך שאם הלך - סופו לעמוד, ואם עמד - סופו לישב, ואם ישב - סופו ללוץ.

עבודה זרה יח ע"ב

מדוע ספר תהילים מתחיל באזהרה מפני השפעת היצר ובצורך לסור מן הרע?

במשל כבשת הרש, שבו מוכיח נתן הנביא את דוד המלך, נאמר:
וַיָּבֵא הֵלֶךְ לְאִישׁ הָעֵשִׂיר, וַיַּחְמַל לְקַחַת מִצְאָנוּ וּמִבְּקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לְאַרְחַּ הַבָּא לוֹ,
וַיִּקַּח אֶת כְּבֶשֶׁת הָאִישׁ הָרָאשׁ, וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו.

שמואל ב' יב, ד

אמר רבא בתחלה קראו 'הלך' ולבסוף קראו 'אורח' ולבסוף קראו 'איש'.

סוכה נב ע"ב

ביאור

רש"י ביאר בכוונת דברי רבא, שנתן הנביא ממשיל את היצר הרע בתחילה ל"הלך - עובר דרך עליו, ואינו מתאכסן עמו", אחר כך ל"אורח - אכסנאי", ולבסוף ל"איש - בעל הבית".

כך דרכו של היצר, הוא הרי יודע שהאדם בתחילה לא ישמע לו לעשות את הרע עצמו, ועל כן הוא אומר לאדם, "רק תתקרב, רק תלך לידם"; "זה לא זיק, זה לא ישפיע", ואז מוסיף ואומר "רק תשב לידם", וכך לאט-לאט הוא מושך את האדם, עד שלבסוף הוא יושב ומגיע לחטא ולעבירה עצמה.

אפשר לחשוב שפעולה אחת, חד-פעמית, אינה משפיעה ואינה מזיקה ("מה כבר יקרה לי אם אשקר פעם אחת"), אך באמת הטעימה של החטא והפגישה עימו, פעמים רבות מובילה לרצון להמשיך עד שהחטא נהיה הרגל והשפעתו מחלחלת עמוק בנפש.

היצר הוא דמיון וכזב

וצריך כל אדם לידע זאת שגם כח היצר הרע וסטרא אחרא הוא רק מה שניתן לו כח בגזירת המלך, כמו שכתוב 'וייצר' ב' יצרים. פירוש שהקב"ה יצר אדם באופן זה שיהיה נמצא דמיון שקר וכזב בעולם.
כי יצר הוא צורה ודמיון שאינו דברים של אמת רק דמיון כזב. וכשיודע האדם זאת מתחזק נגדו בנקל יותר.

שפת אמת בא שנת תרל"ח ד"ה במדרש

מה העצה שנותן ה'שפת אמת' להתמודד עם היצר? מה פירוש "רק דמיון כזב"?

הַיֵּצֵר הָרַע דּוֹמָה כְּמוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ וְרָץ בֵּין בְּנֵי אָדָם, וַיְדוּ סְגוּרָה, וְאִין אָדָם יוֹדֵעַ מֶה בְּתוֹכָהּ, וְהוּא מְרַמֶּה בְּנֵי אָדָם וְשׂוֹאֵל לְכָל אֶחָד: מֶה אֲנִי אוֹחֶזֶת? וְלְכָל אֶחָד נִדְמָה כְּאִלּוּ הוּא אוֹחֶזֶת מֶה שֶׁהוּא מְתַאָּוֶה, וְעַל כֵּן הִפְל רְצִים אַחֲרָיו כִּי כָל אֶחָד סוֹבֵר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ מֶה שֶׁהוּא חֹפֵץ, וְאַחַר כֵּךְ הוּא פּוֹתֵחַ אֶת יָדוֹ וְאִין בֶּה כְּלוּם.

כְּמוֹ כֵּן מִמֶּשׁ הַיֵּצֵר הָרַע, שֶׁהוּא מְרַמֶּה אֶת כָּל הָעוֹלָם וְהִפְל רְצִים אַחֲרָיו, וּמְרַמֶּה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, עַד שֶׁנִּדְמָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּאִלּוּ יֵשׁ בְּיָדוֹ מֶה שֶׁהוּא חֹפֵץ, כָּל אֶחָד כְּפִי שְׂטוּתוֹ וְתַאֲוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּךְ בְּסוֹף הוּא פּוֹתֵחַ אֶת יָדוֹ וְאִין בֶּה כְּלוּם, כִּי אִין מִי שֶׁיִּמְלֵא תַאֲוֹתוֹ אֶצְלוֹ...

שיחות הר"ן (ברסלב), שיחה 1

ביאור והעמקה

כך דרכו של היצר: הוא מפתה אותנו בכוח הסקרנות, משתמש בכוח הדמיון שלנו כדי לגרום לנו לחשוב שכדאי לחטוא, יוצר בנו את האשליה שהחטא הוא הדבר הכי טוב ושהוא יביא לנו סיפוק ואושר רב. הוא משכנע אותנו שהמים הגנובים הם מתוקים יותר מהמים שיש לנו – "מים גְּנוּבִים יִמְתְּקוּ" (משלי ט, יז), אך באמת אין החטא אלא הנאה זמנית וקצרה, ואין לנו אלא לקיים "והווי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה" (אבות פרק ב, משנה א).

משום כך, כדי להתגבר על היצר יש לזכור שהוא דמיון וכזב. יש לתת מקום להנאות מותרות ולהדגיש את העונג והמתקנות שיבואו לאדם מכוח זה שיעמוד בניסיון ולא יחטא, ועל גבי זה לבנות את ההבנה שהעונג האמיתי שבו חפצה באמת הנשמה שלנו הוא הדבקות בה', שאין עונג למעלה ממנה לאדם, וכלשונו הזהב של רבנו האור החיים הקדוש (בפירושו לדברים כו, יא): "שאם היו בני אדם מרגישין במתיקות ועריבות טוב התורה היו משתגעים ומתלהטים אחריה ולא יחשב בעיניהם מלא עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת כל הטובות שבעולם".

ועוד עניין: חלק מהדמיון והשקר שביצר הוא המחשבה שאם ניתן לו פורקן נגיע לסיפוק ומרגוע, אך באמת הדבר רק מעורר יותר את הנטייה לחטא ומוביל את האדם לרצות לתת ליצר פורקן חזק ותמידי. אדרבה, דווקא האיפוק והיכולת להסיט את המחשבה והדמיונות למקומות אחרים (לצאת לטבע, לנגן, להתנדב, להדריך, לרוץ, לרקוד, וכיו"ב) – מרגיעים את האדם.

במיוחד בענייני עריות ובקשר עם בנים צריכים זהירות רבה שלא להתפתות אחר קשר פסול ואסור, וודאי שלא כדאי להתפתות אחר מילים או מגע. אומנם באופן טבעי בת רוצה להרגיש מוערכת, עושה לה טוב לדעת שיש מישהו שמחזר אחריה, שמעריך אותה, שאוהב את יופייה, אך הבעיה היא שבקשר המבוסס על פיתוי אין אהבה אמיתית עם מחויבות וכריתת ברית של נאמנות.

על הבת לדעת כי פעמים רבות הבן / הגבר עסוק רק בעצמו ובהנאתו, ולא באמת בנתינה לבת ובמה שטוב לה. פעמים רבות ברגע שאחרי ההיגררות למעשים אסורים יכולים לבוא רגשות של דיכאון, ריקנות, אשמה וכאב הפוגעים בנפש ומשאירים צלקות.

היצר מתחדש בכל יום

לפעמים אנו חושבים שכבר ניצחנו את היצר, ואנו לא מתכוונים להתמודדות הבאה איתו. אבל היצר הוא יצירתי, הוא זריז, והוא מנסה שוב ושוב, כדברי רבי יצחק בגמרא:

"יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום" (קידושין ל ע"ב).

גם כשאנו מתקדמים בעבודת ה' וקונים מדרגה רוחנית חדשה, מתחדשים לנו ניסיונות חדשים, ועלינו להיערך לכך ולהתמודד עימם.

כמו כן, לפעמים היצר מנסה לייאש את האדם בבואו לקיים תורה ומצוות על ידי שהוא אומר לו: "זוהי משימה ארוכה ומתמשכת, היא קשה ולא תצליח לבצעה!" לכן ישים האדם לנגד עיניו רק את מה שנדרש ממנו לקיים באותו יום, וכך יהיה הדבר קל בעיניו (על פי ליקוטי מוהר"ן, מהדורא קמא סימן ערב).

היצר מייאש את האדם

וְאֵל תְּהִי רָשָׁע בְּפָנָי עֲצָמָךְ.

אבות ב, יג

כשיחשוב אדם עצמו חסר ופחות, לא יגדל בעיניו חיסרון שיעשהו [אדם שאינו מעריך את עצמו, לא יפריע לו לעשות מעשים שאינם ראויים].

רמב"ם בפירושו למשנה

שלא יהא בעיני עצמו רשע שאינו יכול לחזור בתשובה, שנמצא זה מתייאש לבו מן התשובה, ואם באת לידי עבירה הותרה לו, לפי שמעלה על דעתו שהיא קלה כנגד החמורות שעבר עליהן.

רבנו יונה על המשנה

הכוונה אל תהי רשע בפני עצמך, כי לפעמים היצר הרע תופסו בזה לאמר הלא כבר אתה בשער נו"ן משערי הטומאה, ולא יועיל לך תשובה ולא תעמול לריק, אך עשה מה שלבך חפץ. לזה אמר אל תחזיק עצמך ברשע כל כך, כי מכל מקום יועיל התשובה, כמו שאמר הכתוב: "תִּשָּׁב אֶנְוֶשׁ עַד דְּכָא" וגו' (תהילים צ, ג).

רבי חיים מוולוז'ין, 'רוח חיים' על המשנה

וזהוהירנו בזה אף שהיצר הרע מתגבר על האדם כמה וכמה פעמים, אל יאמר האדם מה כוחי כי אלחם עם יצרי, כי הנני רואה כי הוא מתגבר עלי ואין בכוחי לצאת אתו למערכת המלחמה, ובזה מייאש עצמו לגמרי מלהתגבר על יצרו, ויפקיר עצמו לדבר עבירה.

חפץ חיים מאמר 'זכור למרים' פכ"ד

לפעמים מפיל היצר הרע לאדם עצבות יומם ולילה שהוא רשע ח"ו, ואין מניח לו לשמוח במצות השם יתברך, כי מראה לו הפרש שבינו ובין הצדיקים הגדולים ומעשיהם הטובים.

ספר הנהגות צדיקים אות קפג (הנהגות טובות מרבי מענדל מליסקא)

מה הסכנה והחשש בכך שאדם יחשוב שהוא רשע?

מה אפשר לענות לדברי היצר הטוען כלפי האדם שהוא רשע?

מה הם הדברים הטובים הקיימים בנו?

ביאור

היצר מנסה לייאש את האדם, להרחיק אותו מה', לומר לו: הנה נפלת, אתה רע וטמא, ה' כבר לא רוצה את המעשים הטובים שלך. כך הוא מפיל אותו עוד ועוד. אך באמת ה' תמיד מחכה לנו ו"הבא לטהר מסייעין לו", וכן עלינו לזכור כי בפנימיות האדם תמיד יש נשמה אלוקית שאינה מתלכלכת בעבירות אלא נשארת בטהרתה, והיא ה'אני' האמיתי שלנו. יתרה מזאת, עלינו לדעת כי היצר מתגרה ו'מתעסק' דווקא כאשר הוא מרגיש שקיים ניגוד אליו, וכך כתב הרב קוק:

והגירוי היצרי אינו מצוי כי אם מצד הניגוד התוכי [פנימי] להתקוממותה של הרשעה, וההתגברות הפנימית של חפץ ביעורה מן העולם.

שמונה קבצים ז, לח

על כן מסביר הרב שהיצר מתגרה במיוחד באותם אנשים גדולים, שהתכונה הישראלית של הרצון בטוב וביושר היא מנת חלקם: וכל מי שנשמת ישראל יותר חיה בקרבו, מלחמתו יותר עזיזה ויותר מורגשה ומלאה ענין, 'כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו' (סוכה נב ע"א). מזה ניתן ללמוד שדווקא מי שקשה לה – אין זאת אלא עדות לטוב שיש בה ולהתנגדות של הרע אל הטוב העוצמתי הזה.

ה. כוח התורה והתפילה כנגד יצר הרע

לאחר שקין הורג את הבל אחיו, אומר לו ה' שבידו הכוח והבחירה האם למשול על יצר הרע או חס וחלילה ליפול לפניו:
הָלוֹא אִם תִּיטִיב - שְׁאֵת, וְאִם לֹא תִיטִיב - לִפְתַּח חֲטָאת רִבְּךָ,
וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ וְאֶתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ.

בראשית ד, ז

ביאור

משמעות דברי ה' לקין היא: אם תיטיב דרכך - יישא לך ה' פנים וימחל לך על עוונך ויברכך, אך אם לא תיטיב דרכך - היצר והחטא יהיו לפניך תמיד, ינסו בכל עת להכשילך וישתוקקו להטעותך.
ביד האדם לבחור האם לתת ליצר למשול או שהאדם יתגבר על היצר וימשול בו. נעיון בדברי חז"ל שלמדו מן הפסוק כיצד התורה עוזרת לאדם במאבקו ביצר:

וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבַרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם [...] וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם
לְדַבֵּר בָּם [...]

דברים יא, יח-יט

תנו רבנן "ושמתם" - סם תם, נמשלה תורה כסם חיים.

[...] כך הקדוש ברוך הוא אמר להם לישראל: בני! **בראתי יצר הרע, ובראתי לו תורה תבלין.** ואם אתם עוסקים בתורה - אין אתם נמסרים בידו שנאמר: "הָלוֹא אִם תִּיטִיב שְׁאֵת" (בראשית ד, ז), ואם אין אתם עוסקין בתורה - אתם נמסרים בידו, שנאמר: "לִפְתַּח חֲטָאת רִבְּךָ" (שם), ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו בך, שנאמר: "וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקְתוּ" (שם).

ואם אתה רוצה אתה מושל בו, שנאמר "וְאֶתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ" (שם).

קידושין ל ע"ב

מה משמעות האמירה שהתורה היא תבלין ליצר? כיצד האדם יכול לשלוט על יצרו?

איזה סוג של לימוד תורה מתאים לדעתכן להתמודדות של נשים עם אתגרי היצר?

עיון נוסף

מהגמרא בקידושין עולה חשיבותו של לימוד התורה בהתמודדות עם היצר. לאור זאת יש מקום להבין - מדוע דווקא האיש מצווה לעסוק בתורה ולא האישה? האם העיסוק בתורה עוזר גם לאישה בהתמודדות מול היצר? האם יש דרכים נוספות לאישה להתמודד עם היצר?

ביאור

התורה ניתנה בהר סיני לכלל ישראל - גברים ונשים כאחד. עם זאת, דווקא הגבר מצווה באופן מיוחד לעמול בתורה ולקבוע עיתים לתורה מדי יום ביומו. ייתכן שאחת הסיבות לכך היא כי אכן, מבנה האישיות של הגבר (הרמוז בשם 'גבר') דורש ממנו 'להתגבר' ו'להתמודד' עם כוחות היצר, ולכן הוא חייב לעסוק בתורה גם על מנת להינצל מן היצר. הרהורי העבירה נכנסים בליבו של אדם כאשר הוא ריק מתורה ומחוכמה, ועמל התורה שבו משקיע הגבר את כוחותיו מחליש את היצר ועוזר לאדם להתגבר עליו ולהתמלא ברצונות טובים וקדושים.

בתקופתנו, ישנו צימאון גדול של נשים ללימוד תורה, הנובע מכך שנשים מרגישות שהחיבור לתורה, במיוחד לאותם תחומים שליבן חפץ בהם, מרומם את נפשן ומקרבן לה'. אף על פי שהתורה לא ציוותה את הנשים לעסוק בתורה ולעמול בה, בדורותינו שבהם נשים לומדות שאר חוכמות ויש להן זמן פנוי מחד גיסא וניסיונות שונים מאידך גיסא - יש ערך רב בזה שהאישה ממלאת את זמנה בתורה, ולא בדברי בטלה.

נוסף על התועלת הצומחת מלימוד התורה, נראה שככל שנשים תלמדנה לגלות את הייחודיות שלהן, הן באמת תמצאנה דרכים נוספות (מלבד עמל התורה) להתמודדות עם היצר בצורה המתאימה לאופיין המיוחד למשל התבוננות פנימית ועבודת הנפש, וכך יזכו לקדושה ולקרבת אלוקים.

עזר ה' ותכילה להישמר מיצר הרע

עד כה עסקנו באחריותו של האדם להכיר את היצר, להתמודד מולו ולנצחו. כפי שנלמד כעת, כדי להצליח בכך, האדם זקוק לעזרה מאת ה'.

צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו.
ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהשפטו.

תהילים לו, לב-לג

מה מנסה הרשע לעשות לצדיק?

מה הכוונה במילים "ה' לא יעזבנו בידו"?

עיינו בדרשת חז"ל וראו כיצד הם דרשו את הפסוקים:

ואמר רבי שמעון בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו [...] ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו, אין יכול לו שנאמר "(א-להים) [ה'] לא יעזבנו בידו".

קידושין ל ע"ב

מה כוונת חכמים באומרם שה' עוזר לנו להתגבר על היצר?

במשך היום אנו מתפללות ומבקשות מה' שיעזור לנו להתגבר על היצר:

יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שתצילני היום ובכל יום מעזי פנים ומעזות פנים. מאדם רע. מיצר רע. ומחבר רע. ומשכן רע.

תפילת שחרית, בסיום ברכות השחר

יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי [...] ותצילני מיצר הרע.

יהי רצון הנאמר בסיום תפילת שמונה עשרה

לאחר ברכת "שים שלום" (ע"פ גמרא ברכות טז ע"ב)

ויהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי. שתשכיבני לשלום ותעמידני לחיים טובים ולשלום. ותן חלקי בתורתך. ותרגילני לדבר מצוה. ואל תרגילני לדבר עברה ואל תביאני לידי חטא ולא לידי נסיון ולא לידי בזיון, וישלוט בי יצר הטוב ואל ישלוט בי יצר הרע.

סדר קריאת שמע על המטה, ברכת המפיל

על האדם מוטלת ההשתדלות להישמר מן היצר, אך הוא יודע כי כל הכוח להישמר ממנו הוא בזכות ה' ובעזרתו. לכן מדי יום אנו מתפללים לה' שייסייע לנו בכך, וכשהאדם מתחיל להיטהר - ה' מסייע בידו.

מלבד התפילות שניסחו לנו חכמים בזמני התפילה, אפשר ורצוי להוסיף תפילה אישית להצלה ושמירה מהיצר במשך היום ובזמן התמודדות, שכן ה' אוהב את התפילות שלנו ומחכה להן.

ו. 'בכל לבבך' – אהבת ה' בשני היצרים

נעבור כעת לחלקו השני של הפרק, ובו נברר את הרעיון שבאמת היצר ביסודו אינו שלילי אלא הוא כוח החיים והיצירה שבאדם. על פי הבנה זו, המטרה של האדם אינה רק לגבור על היצר, לנצחו ולבטלו, אלא לעבוד את ה' עם היצר עצמו. עיינו במקור הבא:

"וְאֶהְבֶּתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ" (דברים ו, ה).
 'בכל לבבך' – בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע.

ברכות פרק ט משנה ה (נד ע"א)

🌀 כיצד ניתן לעבוד את ה' ביצר הרע?

ביאור

מהגמרא בברכות נראה שהמטרה אינה ביטול יצר הרע, אלא עבודת ה' גם ביצר הטוב וגם ביצר הרע. כיצד אפשר לעבוד את ה' ביצר הרע? לכאורה יצר הרע הוא המתנגד לכל דבר שבקדושה. בפרשנים מצאנו הסברים שונים ביחס לשאלה זו: תלמידי רבנו יונה (מופיע בשיטה מקובצת לגמרא) בפירושם הראשון אכן סברו שאי אפשר לעבוד את ה' באמצעות היצר הרע, אך מכיוון שהאדם מתגבר על היצר וכובש אותו, נמצא ש'בזכות' היצר הוא גילה נאמנות גדולה יותר לה', והוא עבד את ה' ביצר הרע.

בכיוון מעט שונה הסביר הרב דסלר זצ"ל (מכתב מאלוהו ח"א עמ' 157): "והוא כי על ידי ראיית הרע יתעורר האדם הרבה לצד הטוב, נמצא שמשמש ביצר הרע לקנות בלבו דחיפה עצומה אל הקדושה". כשהאדם רואה את הרע הוא סולד ממנו ורוצה להיות טוב יותר. למעשה מה שדחף אותו אל הטוב הוא הרע! בפירושם השני של תלמידי רבנו יונה (בשיטה מקובצת שם) הסבירו ש'יצר הטוב' ו'יצר הרע' מייצגים את כוחות הנפש שבאדם – כמו כוח הרחמים לעומת כוח האכזריות, ולמרות שבדרך כלל על האדם להיות רחמן ולא אכזר, לעיתים על האדם להיות אכזר למשל להתאכזר לרשעים ולהענישם – וזה נקרא שהוא עובד את ה' ביצר הרע.

יש שפירשו, שכאשר האדם עושה מעשים טובים אך הם נובעים מתוך מניעים אישיים מעורב בהם יצר הרע, ובכל זאת עליו לעבוד את ה' במדרגה זו, כי "מתוך שלא לשמה, יבוא לשמה".

התפארת ישראל (בפירושו למשנה, יכין אות כב) פירש: "רצונו לומר גם בתאוות תענוגים הגופניים שמסוגלים שיחטא האדם בהן, יהי כוונתך בהשתמשך בהם לצורך קיום הגוף לשם שמיים לחזק גופך לעבודתו יתברך", כלומר במושג 'יצר הרע' הכוונה לכל מה שקשור לתענוגי הגוף, ובדברים הללו על האדם להתכוון לחזק את גופו לעבודת ה', וזה ייחשב שהוא עובד את ה' אף ביצר הרע.

בחסידות אמרו על כך: "זה היה תכלית בריאת האדם בשני יצרים שישתדל האדם לעשות מיצר הרע יצר טוב, והיינו לעבוד השם יתברך ברוך הוא בכל עניינים [...] היינו להשתדל להסיר מרע, הרע שבו, ולעשותו כולו טוב, ואז יוכנע היצר הרע אל הקדושה, ואפשר הוא לעבוד השם יתברך ברוך הוא אפילו בעניינים שהם מצד היצר הרע" (דגל מחנה אפרים פרשת תולדות ד"ה ויתרוצצו). ההסבר הפשוט לכך הוא שיצר הרע הוא כוח התאוה שבאדם, שהאדם מתאוה להנאות הגוף, ולעשות מהרע טוב משמעו שהאדם משתמש בכוח התאוה להנאה מקיום רצון ה' ומצוותיו.

🌀 כיצד את מבינה את ההסברים השונים לעבודת ה' ביצר הרע?

עיון נוסף

גם הרב קוק התייחס לעבודת ה' ביצר הטוב וביצר הרע:

יסוד נצחי הוא "וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ" - בשני יצריך ביצר הטוב וביצר הרע. האהבה אינה שלמה ואינה נובעת יפה ממקור האחדות המטוהרה כי אם כשכוללים את היצרים ביחד, והיצר הרע מתאגד עם היצר הטוב, וכל כחותיו הרעים הנם נאחזים בשורש הטוב ומתהפכים לטובה, לצחצח, להחיות להבהיר ולזקק יותר את להט הטוב.

הרב קוק זצ"ל שמונה קבצים ז, מז

איך הרע מתהפך לטוב?

מה תפקיד הרע, ובמה הוא מועיל לטוב?

ביאור

החידוש בדברי הרב קוק זצ"ל הוא שבשורש הכול הוא טוב, ולכן כשאנו מקשרים את יצר הטוב ויצר הרע בשורש, שם מתגלה האחדות, שבה הכול טוב. הרב קוק מלמדנו שהערך של הרע נובע מהעוצמות שיש בו - יש מרץ לרע, יש תשוקה לרע, ובלעדיו הטוב כביכול יהיה חסר, וכשאנו לוקחים את הרע אל הטוב הכוונה היא לגלות את אותם כוחות חיים שהיו בעולמות החומר, וכעת יופיעו בקדושה.

כיצד לדעתכן אפשר לראות עיקרון זה בגילוי כוחות החיים של גיל הנעורים?

ז. על הטוב שביצר הרע

לאחר שלמדנו שאפשר לעבוד את ה' גם באמצעות היצר הרע, נוסף ונלמד על ערכו ותרומתו לאדם בעבודת ה'.

וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד וַיְהִי עֶרְבַּ וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשְּׁשִׁי.

בראשית א, לא

רבי נחמן בר שמואל בר נחמן בשם רב שמואל בר נחמן אמר: "הנה טוב מאד" - זה יצר טוב "והנה טוב מאד" - זה יצר רע.

וכי יצר הרע טוב מאד? אתמהא!

אלא שאלולי יצר הרע לא בנה אדם בית ולא נשא אשה ולא הוליד ולא נשא ונתן. וכן שלמה אומר: "כי היא קנאת איש מרעהו" (קהלת ד, ד).

בראשית רבה ט, ז

מדוע לפי המדרש, כל המעשים המתוארים נובעים מיצר הרע? מהו יצר הרע ומה טוב בו?

כל הכוחות הנטועים בכל נפש מישראל אין לחשוב שהוא רע גמור ושצריך להיות הפכו,

כי אין לך שום מדה וכח שאין בה צד טוב גם כן, רק צריך שישתמש בה כפי רצון השם יתברך, ואם אינו כפי רצון השם יתברך גם המדות טובות, רעות.

רבי צדוק הכהן מלובלין צדקת הצדיק אות מז

עיון נוסף

כיצד יפרש רבי צדוק את דרשת חז"ל על "בכל לבבך - בשני יצריך"? מי עוד פירש בדרך זו?

ח. זה לעומת זה עשה האלוקים

נוסיף ונלמד מדוע חכמים הבינו שיש תפקיד ומשמעות ליצר הרע. במסכת יומא (סט ע"ב) מתואר כיצד בעקבות חטאי ישראל ביקשו החכמים שיימסר בידם יצר עבודה זרה. הגמרא מתארת שיצא גור של אש מבית קודש הקדשים, והוא יצר עבודה זרה, ותפסוהו. נעוין במשמעות העובדה שהיצר יוצא דווקא מהמקום הקדוש ביותר, בעוד שלכאורה היינו מצפים שהוא יצא ממקום טמא.

משהרגו את יצר עבודה זרה, בטלה הנבואה.

הגר"א בביאורו לסדר עולם רבה פרק ל

כפי המעלה והשלימות שיש לאדם כך יש לעומתו חסרון. כנגדו ממש כפי ערכו. כי מימות חטא אדם הראשון הכל מעורב טוב ורע וזה לעומת זה שעשה א-להים הם בערבוביא. וכל שיש בו חסרון עצום הוא כלי גם כן לשלימות מופלג אם יזכה. כדרך שמובא בזוהר (ח"ג רטז סוף ע"א) בדור מבול שהיו ראויים לקבל תורה. והוא כדרך שאמרו בסוכה (נב). כל הגדול וכו' יצרו גדול וכו' [...] ובהיות יצרא דעבודה זרה שליט, היינו להיות אור הנבואה נגלה אז להיות רואה בעין מראות א-להים, מזה נמשך יצר הרע לעשות אלקים אחרים הנגלים לעין.

ולכן אמרו ביומא דכשביטלוהו אנשי כנסת הגדולה אמרו: "לא איהו בעינן [לא אותו אנו רוצים] ולא אגריה" [ולא שכרו], פירוש: 'אגריה' - השלימות הנמשך ממנו, כי מעת שנעקר יצרא דעבודה זרה, נסתלקה נבואה מישראל.

רבי צדוק הכהן מלובלין רסיסי לילה אות יג

אשר מאז שבטל יצרא דעבודה זרה, נסתלק כח החיים הרענן של יסוד האהבה האלהית מן העולם.

הרב קוק זצ"ל אדר היקר עמ' ל

(וביתר הרחבה: הרב קוק זצ"ל שמונה קבצים ד, נו)

למה בעקבות ביטול יצר עבודה זרה מתבטלת הנבואה?

מה פירוש העיקרון "זה לעומת זה" וכיצד הוא בא לידי ביטוי בנושא יצר עבודה זרה לפי דברי רבי צדוק?

מה היה אפשרי בזמן הנבואה? כיצד מסביר מצב זה את האפשרות לחטוא בעבודה זרה?

למה לפי הרב קוק ביטול יצר עבודה זרה השפיע על כוח האהבה שבעולם?

לאור מה שלמדנו, מדוע יצא היצר ממקום קודש הקודשים?

ביאור והעמקה

האהבה והתשוקה לה' והתשוקה לעבודה זרה - בשורשן הן אותו כוח. משום כך, בעת ביטול יצר זה יצא, גור של אש דווקא מהמקום הקדוש ביותר. כלומר, ביטול יצר העבודה הזרה מחליש את עוצמת התשוקה לה' ואת דבקות האדם בו, ומשום כך באותה עת גם פסקה הנבואה.

לפי גמרא זו, נראה שצריך לומר שבדורות התחייה, כשהאומה שבה לארצה, מתעוררים בה שוב כוחות החיים ביתר שאת ובעוצמה רבה.

כוחות אלו - במבט שטחי וחיצוני נראים כמאיימים על הקודש, והיינו רוצים לבטלם, אך באמת הם עדות לכך שהאומה הולכת ומכשירה עצמה לעולם של נבואה ולחיי קודש עשירים ומלאים. האתגר הוא לכוון את הכוחות למקומם הנכון.

ט. עוצמתו של יצר העריות והתמודדות עימו בתקופתנו

בהמשך הגמרא שלמדנו ביחידה הקודמת מסופר כי בעקבות ביטול יצר העבודה הזרה המשיכו חכמים וביקשו לבטל גם את **יצר העריות**, וכך נאמר שם במסכת יומא (בתרגום מארמית לעברית):

אמרו: הואיל ועת רצון הוא, נבקש רחמים על היצר הגורם לאדם לעבור עבירות. ביקשו רחמים ואכן נמסר בידם היצר.
אמר להם: אם אתם הורגים את היצר, יכלה העולם [שלא תהיה בעולם פרייה ורבייה].
חבשו אותו שלושה ימים, וחיפשו האם נולדה ביצה מתרנגולת [המטילה את ביצה בכל יום], וראו שבכל ארץ ישראל – לא נמצאת.

יומא סט ע"ב (מתורגם)

ובהמשך הגמרא (שם) מובא שהבינו חכמים שאינם יכולים לבטל כליל את יצר עריות, ולכן רק החלישוהו.

הרי שהזכירו בכאן שאנשי כנסת הגדולה בטלוהו בכח תפלתם לענין עבודה זרה, אבל לענין התאָה ויצרא דעבירה לא רצו לבטלו ולעקרו, שאם כן נמצא כח התולדה בטל והעולם חרב. ואלמלא שיצר הרע הוא צורך גדול לעולם לענין התולדות וקיום המין, היו מבטלים ועוקרים אותו לגמרי, אבל רצו החכמים להעמידו כדי שיתקיים המין וכדי לקבל שכר.

רבנו בחיי 'כד הקמח' – ערך יצר הרע

למה כאשר ביטלו את יצר העריות לא מצאו ביצה?

למה חכמים לא ביטלו לגמרי את יצר העריות כשם שביטלו את יצר העבודה הזרה?

מה ניתן ללמוד מן הגמרא על כוח היצר?

ביאור והעמקה

בתחילה, במצב הטבעי, היצר החזק ביותר היה 'יצר עבודה זרה', אשר נבע מהתשוקה לדבקות בה', מהתאוה להתאחד במקור הטוב והשלמות. יצר זה היה כוח עצמתי וחזק כל כך, עד שהוביל את בני האדם לממשו גם בדרכים שליליות. היצר החזק ביותר אחריו הוא 'יצר העריות', הנובע מהתשוקה להרבות חיים בעולם.

כאמור, קיים קשר הדוק בין 'יצר' ובין 'יצירה' – היצרים שבאדם הם אלו שדוחפים אותו ליצור ולבנות.

לא במקרה, המצווה הראשונה בתורה היא דווקא מצוות פרייה ורבייה, וחכמים לימדו אותנו שבשעה שמכניסים את האדם לדין בעת פטירתו הוא נשאל: "האם עסקת בפריה ורבייה?!" (שבת לא ע"א) – בניגוד לתפיסה הרואה ביצר המין חטא, עם ישראל מגלה ומחדש כי יצר המין הוא קדוש. כוח החיים הזה שניתן ביד האדם הוא כוח עליון, ובו האדם זוכה להידמות לבוראו ולהוסיף חיים בעולם. בחיבורם של איש ואישה מתגלה הקדושה: "איש ואישה, זכו – שכינה ביניהם".

נוסיף ונלמד על כוחו של יצר העריות ומדוע קיים קושי מיוחד בהתמודדות עימו:

כי היצר ביותר מסיתהו לעבירה זו דניאוף [קרבה לאישה בדרך זנות], וקיבלנו מרבותינו שבשביל זה היצר ביותר מתאָה לעבירה זו, להיות שבוזה נכלל כל תאוותיו, היא תאָה כוללת כל התאוות שעל ידי המעשה הזה נולד האדם עם כל התאוות.

דרך פקודיך מצווה לה, לבעל ה'בני יששכר'

יצרא דעריות יוכל ללפף את האדם יותר עמוק מהשורש של קישור החיים שלו עצמו, מפני שהוא נעוץ בנטיית המשך החיים של הדורות כולם. ולעומת זה בקדושה יכולים לעלות על ידי קדושת הברית למדרגת דוגמא של צדיק בכל הדורות.

הרב קוק זצ"ל אורות הקודש ח"ג עמ' רחצ (דרך הקודש לו)

מהי עוצמתו של יצר העריות? מדוע הוא חזק יותר מיצרים אחרים?

ביאור והעמקה

מאחר שכוחות היצר הם כוחות היצירה שבאדם, ויצר העריות הוא כוח הפיריון וההולדה - מובן מדוע יצר זה הוא חזק ביותר:

עיקר כוח היצירה של האדם בא לידי ביטוי בקיום מצות פרייה ורבייה - כאשר האדם זוכה ליצור חיים חדשים ומתדמה בכך לבוראו. הרב קוק מוסיף שהיות שיצר העריות קשור לכוח יצירת החיים של הדורות הבאים, הרי עוצמתו רבה אף מנקודת החיים של האדם הפרטי. זאת משום שהרצון החזק ביותר באדם הוא הרצון להחיות, להביא חיים.

רצון זה חזק אף מן הרצון לחיות. הנטייה המינית שטבועה באדם היא ביטוי של הרצון העמוק של הנשמה לחיות חיים נצחיים, ובזכות כוח היצר הזה יש לנו אחיזה בנצח.

לכן אל לנו למחוק את כוחות החיים האדירים והנפלאים הללו, אלא לכוון אותם לחיי הזוגיות במשפחה, וגם כשאדם נכשל בחטא, חשוב מאוד שיבין שלא בגלל קטנותו נכשל אלא מפני שהופיעו אצלו כוחות חיים בעלי עוצמה כה רבה.

הוכעת יצר העריות בעידן של גאולה

בתקופתנו, היצר מופיע ומתגלה באופן מיוחד בתחום העריות. כיום, אנו מתמודדים עם מציאות 'פרוצה' בתחומי הלבוש ומערכות היחסים שבין איש לאישה. כיום, כל אדם בכל גיל יכול להיחשף למראות לא צנועים ולתרבות מתירנית של ספרים וסרטים ולחטוא בעניינים אלו בקלות ובמהירות - ניסיון שלא היה כמותו בכל הדורות הקודמים.

"זה לעומת זה עשה האלוקים" - כפי שלמדנו, החטא וכוחות החיים הטובים הם מציאות אחת, ועל כן מאמינים אנו שאם יש ניסיונות גדולים בתחום זה בעת הזאת, אות וסימן הוא שאנו חיים בתקופה שבה ניתן לגלות עוצמה אדירה של חיים בקדושה ובטהרה.

הסיבה הפנימית לכך הינה משום שבתקופת הגאולה, הנשמה מבקשת להופיע בצורה שלמה יותר וגדולה יותר, והיא זקוקה לכלים מלאי עוצמה וחיים. נמצא, שהתגברות היצרים היא עצמה עדות שאנו בפתחה של תקופה שבה נזכה לעבוד את ה' עם כל כוחות החיים בבחינת "כל עצמותי תאמרנה". אנו מבינים כי התשוקה לתענוגי העולם הזה היא רק כקליפה לתשוקה ולצימאון של הנשמה לדבקות בה'.

עוד בנושא זה, עיינו בפרק יופי וצניעות בעידן הגאולה ושם בעיקר מעמוד 92-93.

מה מלמדות התופעות שבדורנו על הדור ועל הפוטנציאל הגנוז בו?

ט. סיכום

הכוחות של גיל הנעורים הם מתנה נפלאה שקיבל האדם. הם הנותנים לו את הכוח לפעול בהתלהבות ובשמחת נעורים, והם הבסיס ליצירה ולהתפתחות. עם זאת, אפשר להשתמש בהם גם לשלילה, ומכך יש להישמר.

בפרק זה למדנו כיצד להישמר מן היצר כשהוא מופיע בצורתו השלילית ככוח חומרי ומתירני ללא גבולות, המנסה להנמיך את האדם ולגרום לו לראות בעולם החומרי והזמני את חזות הכול, בעוד שבאמת המהות האמיתית של האדם היא עולמו הפנימי הרוחני והנשמתי, שהוא גדול לעין ערוך מחיי החומר המוגבלים.

האתגר הגדול בדורנו ובארץ ישראל הוא להצליח להופיע את החיים החומריים בצורה שלמה מתוך קדושה וטהרה ועל כך למדנו בחלק השני של הפרק.

שאלות סיכום

לאור כל מה שלמדתן על היצר:

מה הקשר בין המילה 'יצר' למילה 'יצירה'?
 מה הקשר בין המילה 'יצר' למילה 'רצון'?
 מה הקשר בין המילה 'יצר' למילה 'לנצור' (לשמור)
 ובין המילה 'יצר' למילה 'צר' (לעומת רחב)?
 איזה כוח שקיים בך עוזר לך ומקדם אותך בעבודת ה'?
 איזה כוח שקיים בך מקשה עלייך בעבודת ה'? כיצד ניתן להתגבר עליו וכיצד ניתן לרתום אותו לעבודת ה'?

ללמוד מהיצר לעבודת ה'

כל אחד בשעה שנברא נותנים לו מצוה מיוחדת... והאיך יוכל האדם לדעת זאת, אלא בזה שהיצר הרע מתאמץ להכשילו, זהו הסימן שלשם זה נברא ועליו לתקן דבר זה.

אמרי אמת (האדמו"ר מגור זצ"ל), פרשת בראשית שנת תרע"ג ד"ה במשנה
 ביאור

הרבה דרכים לו לאדם להכיר את עצמו. גם מהדרך שבה היצר תוקף את האדם יכול האדם ללמוד על עצמו. עלינו לשאול את עצמנו: מדוע היצר מנסה להכשילנו דווקא בנושא מסוים? מה זה מלמד עלינו? כנראה היצר מזהה שנושא זה הוא משמעותי באישיות שלנו, בתפקיד שלנו, שבנושא זה אנו יכולות להביא ברכה לעולם, ולכן הוא מנסה להפיל ולהכשיל אותנו דווקא שם. הקשבה פנימית זו תעזור לנו לגלות מי אנחנו, ומה הם הכוחות המיוחדים שבנו.

כל אחד ידע שבמה שיצרו תוקפו ביותר הוא כלי מוכן לאותם דברים ביותר להיות נקיים וזכים אצלו. ובדברים שהרבה לפשוע בהם ידע שהוא כלי מוכן להיות דייקא באותו דבר נקי ובר לבב.

רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל צדקת הצדיק אות מט

משימה ליישום

חשבו יחד על דרכים מעשיות להתמודדות עם אתגרי היצר (תורה, תפילה, יצירת אווירה מתאימה, קשר עם רב או מדריך, הסרת גורמים שיכולים לעורר את היצר ועוד).

חשבו יחד על האתגרים המיוחדים בהתמודדות עם יצר העריות בעידן המדיה והתקשורת הדיגיטלית. אילו דרכים מעשיות נוקטים אצלכן בבית כדי להיות מוגנים בתחום המדיה הדיגיטלית?

למיטיבות לכת - יחידות לימוד נוספות בנושא היצר

א. מתי נכנס באדם יצר הטוב

בכל לבבך - בשני יצריך (משנה ברכות ט, ה)

יום אחד קודם שהצדיק מרוזין נעשה בר מצוה, קראו אביו הצדיק ואמר לו: האם את יודע בני, שמחר יבוא אליך אורח גדול, ועליך להתכונן הרבה לקראתו, כדי שירצה להתעכב הרבה אצלך לעולם? תקבלו אפוא בסבר פנים יפות, כראוי לאורח חשוב שכמותו.

השיב הילד: ידעתי, אבי, ידעתי, שמחר יבוא אלי היצר הטוב, ואני עשיתי הכנה לכך עוד זמן רב קודם לכן, כשהיצר הרע רצה לבוא אלי. אמרתי ליצר הרע: הלא אתה והיצר הטוב שותפים בלב האדם, ולא מן הראוי הוא ששותף אחד יקדים את חברו, ולכן המתן נא עד שיבוא אלי היצר הטוב, ואז תבוא גם אתה. ובכן עשיתי כבר הכנה לקבל את שני היצרים ביחד...

מתוך הספר סיפורי חסידים לרב זוין, לפרשת ואתחנן

במבט פשוט נראה יותר שגיל הילדות מאופיין בתום וטהרה, בעוד שגיל הנעורים מאופיין בניסיונות והתעוררות יצרית. לאור זאת מפתיע לראות כי בכמה מקורות נאמר שדווקא יצר הטוב הוא אשר נכנס באדם רק בגיל בר/בת-המצווה.

עיינו במקורות הבאים:

וַיֵּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֵל לִבּוֹ לֹא אֶסְפֵּךְ לְקַלְלֵךְ עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוֹר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לִב הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא אֶסְפֵּךְ עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כְּפֶאֱשֶׁר עָשִׂיתִי

בראשית ה, כא

"מנעוריו" - מנעוריו כתיב, משננער [מלשון טלטול וזעזוע] לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע.

רש"י שם (ומקורו בב"ר לה, י)

יצר הרע, כיצד? אמרו שלש עשרה שנה גדול יצר הרע מיצר טוב, ממעי אמו של אדם היה גדל ובא עמו והתחיל מחלל שבתות אין ממחה בידו, [הורג נפשות אין ממחה בידו, הולך לדבר עבירה אין ממחה בידו], לאחר י"ג שנה נולד יצר טוב, כיון שמחלל שבתות אומר לו: ריקה, הרי הוא אומר: "מחלליה מות יומת" (שמות לא, יד).

אבות דרבי נתן טז, ב

טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל.

קהלת ד, יג

"טוב ילד מסכן וחכם" - זה יצר טוב, ולמה נקרא שמו "ילד"? כי אין מזדווג לאדם אלא מבן י"ג שנה ולמעלה, ולמה נקרא שמו "מסכן"? שאין הכל שומעין לו, ולמה נקרא שמו "חכם"? שהוא מלמד את הבריות לדרך ישרה. "ממלך זקן וכסיל" - זה יצר הרע, ולמה קורא אותו "מלך"? שהכל שומעין לו, ולמה קורא אותו "זקן"? שהוא מזדווג לו מילדותו ועד זקנתו, ולמה קורא אותו "כסיל"? שהוא מלמד לאדם לדרך רעה אשר לא ידע להזהר עוד, שאינו יודע כמה צער וכמה יסורין באין עליו והוא אינו נזהר מהם.

מדרש קהלת רבה ד, ט

וכבר ידעת פרסום זה הדעת בתורתנו - רצוני לומר, 'יצר טוב ויצר רע', ואמרם, "בשני יצריך". וכבר אמרו ש'יצר הרע' יתחדש בבן אדם בעת לידתו, "לפתח חטאת רובץ", וכמו שאמרה התורה, "מנעוריו", ושי'יצר טוב' אמנם ימצא לו אחר שלמות שכלו - ולזה אמרו, נקרא 'יצר הרע' - "מלך גדול", ונקרא 'יצר טוב' - "ילד מסכן וחכם".

רמב"ם מורה נבוכים ג, כב

מתי נכנס באדם יצר הטוב ומתי יצר הרע?

איך אתן מבינות את דברי חז"ל?

ביאור והעמקה

בגיל מצוות מתחוללים שינויים של בגרות גופנית ונפשית אצל הבן והבת. הנער והנערה גדלים וקונים דעת, וכעת הם מסוגלים גם להכיר את הטוב ולבחור בו. בשל כך נאמר שבגיל בר/בת מצווה נכנס באדם יצר הטוב.

יצר הרע הוא הנטייה של האדם לעסוק בעצמו [אגו], לעסוק בצרכיו הגשמיים, ואילו יצר הטוב הוא כוח הנתינה והדאגה של האדם לכלל.

בזמן הילדות, הילד עסוק בעיקר בעצמו ובהתפתחותו הגופנית הנפשית, ורק כשהוא גדל הוא מתחיל להתייחס יותר לסביבה ולתת לאחרים מרצונו הפנימי (ולא רק כדי לרצות או כאמצעי להשיג ולקבל מהזולת). זאת כוונת האמירה שרק בגיל מצוות נכנס באדם יצר הטוב.

אומנם בגיל זה מופיעים יצרים חזקים באדם, אך אין זה מום ח"ו, אלא תהליך טבעי ומבורך המגלה שכוחות חיים מתפתחים בקרב הנער והנערה, ובהתאם לכך גם ההתמודדות הולכת וגדלה.

יש להדגיש, הנשמה עצמה ביסודה טהורה כמובן, כפי שנכתב ב'מעשי ה' לרבי אליעזר אשכנזי (ח"ד - מעשי תורה, פרק מ): "שהקב"ה בראנו תמימים וישרים בלתי יצר הרע וכו', והעד מה שתקנו לומר 'נשמה שנתת בי טהורה היא', ואחר שננער ממעי אמו יבוא אליו היצר, כמו שדרשו ז"ל וכו'.

לכאורה אין זה ברור, שהרי אדרבה, דווקא ילד קטן הוא תמים וטוב ומתגלה בו טהרה פשוטה וטבעית, ומשום כך למשל אנו רואים אצל ילדים כמיהה טבעית לגאולה ולבניין המקדש וכיו"ב. אצל נער ונערה ואנשים מבוגרים המציאות מורכבת הרבה יותר - האדם כבר נמצא בתוך "מלחמת החיים" וכוחות הנעורים מושכים אותו לכיוונים שונים שאף הוא נבון מהם. אם כן, נראה יותר שהילד הוא בעל יצר טוב ואילו הנער עלול להימשך אחר יצר הרע. כיצד אפשר ליישב את הקושיה?

נראה שהתשובה היא, כי אומנם מצד אחד דווקא אצל ילדים יש תום וטהרה, אך מצד שני כוח הדעת וההבחנה השכלית בשלב הילדות עדיין אינו מפותח. במובן זה הנטייה אל הטוב מופיעה יותר כמציאות מוטבעת והכרחית.

השלב הבא הוא שלב שבו מתפתח השכל, והאדם עומד על דעתו ובוחר בטוב מתוך הכרה שכלית. אומנם בגיל מצוות נכנס באדם יצר הטוב, אך מאחר שכעת יש לאדם יותר בחירה, אנו גם עדים דווקא בגיל הנערות לגילויים של בלבול ומרידה.

ב. יצר הטוב ויצר הרע שבאדם

נלמד מפרשיית יצירת האדם על יצר הטוב ויצר הרע שבו:

וַיִּצְרֶה אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֶפְרָן מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאָפָיו נְשָׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה.

וַיִּצְרֶה אֱלֹקִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם.

בראשית ב, ז; שם יט

חכמים עמדו על ההבדל שבין יצירת האדם ליצירת הבהמה: ביצירת האדם נאמרה המילה 'וייצר' בשתי יודי"ן ואילו ביצירת הבהמה נאמר 'ויצר' ביו"ד אחת. נעיין במשמעותו של הבדל זה וברמז הטמון בו:

"וייצר" - שתי יצירות; יצירה לעולם הזה ויצירה לתחיית המתים, אבל בבהמה שאינה עומדת לדין, לא נכתב ביצירתה שני יודי"ן.

רש"י שם

"וייצר..." , מלא בב' יודי"ן, לפי שבראו בשני יצרים, יצר טוב ויצר רע. "ויצר..." חסר, שאין להם אלא יצר אחד דהיינו יצר הרע שיש לבהמות ולחיות.

בעל הטורים שם

במה שונה בריאת האדם מבריאת הבהמה?

מה הקשר בין הסברו של רש"י - שהאדם יזכה לתחיית המתים, ובין הסברו של בעל הטורים - שבאדם יש גם יצר הטוב? למה מי שיש בו יצר הטוב, יש בו גם תחיית המתים?

מה הכוונה בקביעה שבבהמה יש רק יצר הרע? מה זה מלמד על המושג 'יצר הרע'?

עיינו בדברי הרמח"ל על ההבדל שבין האדם והבהמה:

ואמנם צריכים אנו להבחין באדם שתי בחינות הפכיות שיש לו, והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (ויקרא רבה יד, א), "זכה - אומרים לו: אתה קדמת לכל מעשי בראשית, לא זכה - אומרים לו: יתוש קדמך".
 וזה, שאין יש בריה כל כך עלולה לרע כמו האדם, שיש באפשרותו לחטוא ולמרוד ח"ו, "ויצר לב האדם רע מנעוריו", מה שאין כן לשום בריה אחרת. אך מצד אחר, כשהוא נתקן ונשלם, הוא המתנשא לכל לראש, ולו מגיע ההתדבק בו יתברך שמו; וכל שאר הבריות תלויות בו.

רמח"ל דעת תבונות אות קנח

מה הכוונה באמירה שהאדם קדם למעשה בראשית ומה הכוונה במילים "יתוש קדמך"?

למה האדם יכול להרשיע יותר מבעלי החיים?

מה הכוונה בקביעה "וכל שאר הבריות תלויות בו" (עיינו גם ישעיהו פרק יא)?

האדם ביסודו טוב

הוגים רבים עסקו בשאלה האם האדם ביסודו הוא טוב או רע. יש שרצו לומר שהאדם הוא ביסודו טוב, יש שרצו לומר שהאדם ביסודו רע, ויש שרצו לומר שהאדם ביסודו כדף חלק שאין בו לא טוב ולא רע, ובמהלך חייו הוא 'קונה' את הטוב או את הרע.

נראה שדברי חכמים על כך שמתחילת יצירתו של אדם יש בו גם יצר טוב וגם יצר רע - "ויצר" - מגלים לנו שבאדם קיימים שני הכוחות גם יחד. האדם מורכב מיצר טוב - מחלק רוחני נשמתי, 'נפש אלוקית', ומיצר רע - מחלק חומרי גופני, 'נפש בהמית' (עיינו למשל בספר התניא, ח"א פרק א, וכן בדברי הרב קוק באורות הקודש ח"ג עמ' רלה).

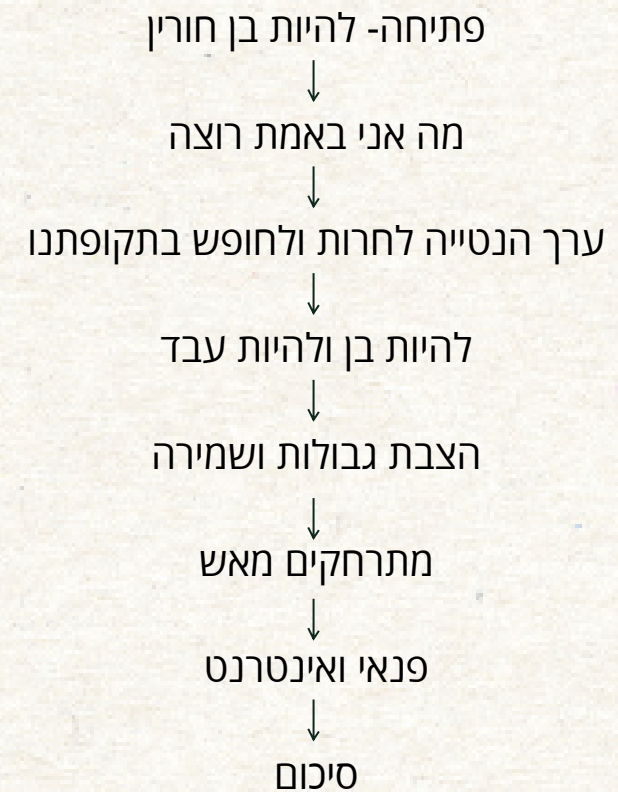
אל לנו לטעות ולחשוב שמאחר שקיים באדם יצר רע יכול הוא להצדיק את מעשיו ולטעון: "זה לא אני, אלא האיש הרע!" שכן האדם מצווה להשליט את יצר הטוב על יצר הרע, ואף לקחת את כוחות היצר הרע, לעדנם ולקדשם.
 אדרבה, הידיעה כי באדם יש יצר טוב ויצר רע מאפשרת לאדם שחטא לא להתייאש: יודע הוא שאף על פי שחטא מצד יצר הרע, נשאר בו חלק שלא נזדהם ונשאר בטהרה - ואותו טוב ישוב ויפרח.

יודע האדם מישראל שהמציאות בשורשה כולה טובה, ומשום כך הטוב עתיד להתגלות ולנצח את הרע, כהבטחת ה': "ומל ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת לְבַבְךָ וְאֶת לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכֹל לְבַבְךָ וּבְכֹל נַפְשְׁךָ לְמַעַן תֵּייךָ" (דברים ל, ו), כמאמר הנביא: "וְנִתְּתִי לָהֶם לֵב אֶחָד וְרוּחַ חֲדָשָׁה אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֹתִי לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׁרְךָ וְנִתְּתִי לָהֶם לֵב בָּשָׂר" (יחזקאל יא, יט), וכדרשת חכמים על הפסוק "וְאֶת הַצְּפוֹנִי אֲרַחֵיק מֵעַלְיֵכֶם..." (יואל ב, כ), שעל פיה הכוונה ליצר הרע הצפון בליבו של אדם (עיינו סוכה נב) ועתיד להתרחק מאיתנו. בטוחים אנו כי כשם שבימות השבוע אנו מתקדמים ומגיעים אל השבת, כך העולם הולך ומתקדם אל עבר "יום שכולו שבת".

חופש וגבולות

חופש וגבולות

א. פתיחה – להיות בן חורין

בפרק זה נעסוק בנושא החרות והחופש וביחס להצבת גבולות. תהליך ההתבגרות מתאפיין פעמים רבות ברצון לעשות דברים חדשים, לפרוץ גבולות, 'להרגיש כמו גדולה' ועוד. במיוחד בדורותינו נראה שיש באדם רצון גדול לחרות ושאיפה לשליטה על מעשיו.

גם מידת המחויבות לתורה ולפרטי ההלכה עומדת במבחן: האם אנו עושות מה שהתורה אומרת גם כשקשה או כשאיננו מבינות, או רק כאשר אנו מבינות ו'מתחברות' לדברים אנו מוכנות לעשותם? מהו היחס העקרוני של היהדות לנטייה לחופש ולחרות – האם ביסודה מדובר בנטייה חיובית או שלילית? האם ניתן לשלב בין קבלת עול ובין חרות? כיצד? מה ההבדל בין חרות לבין הפקרות ופריקת עול?

עיינו במקורות הבאים:

אמר רבי יהושע בן לוי... "והלחת מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלחת" (שמות לב, טז), אל תקרא חרות אלא חרות – שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה.

אבות פרק ו, משנה ב

מהי הגדרת המושג 'חרות'? מה ההבדל בין חרות להפקרות? 🌸

למה מי שעוסק בתורה נקרא בן חורין? 🌸

כיצד בא לידי ביטוי המפגש שלך, כבת, עם התורה? 🌸

מה פשט הביטוי "חרות על הלוחות"? 🌸

מהו לפי דעתך הקשר בין המילה 'חרות' למילה 'חרות'? 🌸

כי כל דבר שאינו במקומו ושורשו נקרא עבד. כמו שכתוב: "גַּר יִהְיֶה זָרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְעַבְדוֹם" (בראשית טו, יג). וחרות הוא הדביקות בשורשו ומקומו.

שפת אמת יתרו שנת תרנ"ז ד"ה אנכי

ההבדל שבין העבד ובן החורין, איננו רק הבדל מעמדי, מה שבמקרה זה הוא משועבד לאחר, וזה הוא בלתי משועבד. אנו יכולים למצא עבד משכיל שרוחו הוא מלא חירות, ולהיפוך, בן חורין שרוחו הוא רוח של עבד.

החירות הצביונית היא אותה הרוח הנשאה, שהאדם וכן העם בכללו מתרומם על ידה, להיות נאמן להעצמיות הפנימית שלו, להתכונה הנפשית של צלם אלקים אשר בקרבו, ובתכונה כזאת אפשר לו להרגיש את חיו בתור חיים מגמתיים שהם נשׂים את ערכם.

מה שאין כן בבעל הרוח של העבדות, שלעולם אין תוכן חיו והרגשתו מעורים בתכונתו הנפשית העצמית, כי אם במה שהוא יפה וטוב אצל האחר השולט עליו איזה שליטה שהיא, בין שהיא רשמית בין שהיא מוסרית, במה שאותו האחר מוצא שהוא יפה ושהוא טוב.

הרב קוק זצ"ל מאמרי הראיה ח"א עמ' 158-157 (חירותנו)

האם אנו בני חורין בהחלטה האם לנשום או לא? מה זה אומר על הבנת המושג 'חרות'?

מתי הרגשת 'אמה' (כעבד) ומתי הרגשת 'בת חורין'?

האם יהודי עובד ה' הוא עבד או בן חורין?

למה לבני נוער רבים חשוב מאוד שייתנו להם מרחב וחופש, שלא יגבילו אותם?

ביאור והעמקה

כאשר אנו כותבים או מציירים אנו משתמשים בשני חומרים שונים: בדף ובדיו / צבע שעל גביהם, אך לעומת זאת בחריטה ("חרות"), אנו חוקקים בגוף הדבר. דבר ה' היה חקוק בלוחות, כלומר הייתה זהות מוחלטת בין דבר ה' ובין הסלע - דבר זה רומז למדרגה הגבוהה שבה האדם והתורה הם מהות אחת ("חרות"). עמדה זו חושפת סוד גדול: היא מבררת שהתורה גנוזה בנו עוד לפני שניתנה, שה' יצר אותנו עם נשמה התואמת לתורה ולמצוות.

מכוח התאמה זו, ה' נותן דווקא לישראל את התורה, ומכוחה עם ישראל מסוגל להכריז לפני מתן תורה "נעשה ונשמע".

לכן מובן מדוע העוסק בתורה הוא בן חורין. הוא עסוק במה שמתאים ביותר למהות שלו, לנשמה שלו.

ה'שפת אמת' זצוק"ל מלמדנו, שאדם הנמצא במקום הטבעי שלו, במקום שבו הוא יכול להופיע את אמיתת חיו, הוא בן חורין. כן הוא ביחס לכלל האומה - רק בארץ ישראל אנו בני חורין, ואילו בגלות, גם אם נראה שהחיים נוחים וטובים, אין זו אלא גרות ועבדות.

הרב קוק זצ"ל מגדיר כי החרות היא נאמנות לעצמיות הפנימית. לאור הגדרה זו, אדם המתנהג בהתאם לטבעו, אף אם הוא מוכרח לכך - הוא בן חורין, בעוד שאדם הפועל מתוך רצון לרצות אחרים ומתוך אמות מידה החיצוניות לטבעו - הוא עבד.

ידועה האמירה של הבעל שם טוב, "שכל מקום שהוא מחשב בו, הוא ממשיך עצמו לשם" (בעל שם טוב על התורה, בראשית אות צז) - משום כך נוכל למצוא עבד שהוא בן חורין, ולעומתו בן חורין שרוחו היא של עבד.

ב. מה אני באמת רוצה

א-להי! נשמה שנתת בי טהורה. אתה בראתה. אתה יצרתה. אתה נפחתה בי. ואתה משמרה בקרבי.

סדר השכמת הבוקר

אמר רבי אבין: מאי קראה "לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר"? (תהלים פא, י), איזהו 'אל זר' שיש בגופו של אדם, הווי אומר זה יצר הרע.

שבת קה ע"ב

ביאור

הביטוי 'לא יהיה בך' אינו מובן, שהרי האליל נמצא מחוץ לאדם ולא בתוכו פנימה. לכן חכמים הבינו שאין הכוונה לפסל וכיוצא בזה, אלא למשהו פנימי יותר, ליצר הרע שאכן נמצא באדם עצמו ומבקש להטות אותו לדרך זרה.

מי הוא האני שלי? איך האדם יודע להבחין האם רצונו נובע מיצר הטוב, מנשמתו הטהורה, או שהוא נובע מיצר הרע שנמצא בו?

מה מדריך את האדם כדי שייפגש עם רצונו הטהור? אילו הכנות נדרשות לכך?

עיינו גם במקורות להלן:

ולא בקל יעשה האדם מצוה אחת כמו שיעשה כמה עבירות, והיצר הרע מסמא עיני האדם ומראה לו על טמא טהור, על עון שהיא מצוה. ולהיפך על טהור טמא, ועל כל פנים בעיני המצוה שבל יעשנה כהוגן. ואך התורה היא המאירת עינים ממחשכי היצר, כמו שאמר דוד עליו השלום: "נר לרגלי דברך ואור לנתיבותי" (תהלים קיט, קה).

רבי חיים מוולוז'ין רוח חיים על מסכת אבות ד, ב

האדם הישר צריך להאמין בחייו, כלומר שיאמין בחייו עצמו והרגשותיו ההולכות בדרך ישרה מיסוד נפשו, שהם טובים וישרים ושהם מוליכים בדרך ישרה. התורה צריכה שתהיה נר לרגלו, שעל ידה יראה את המקום ששם הטעות עלולה, שלפעמים תתע הנפש בתהו לא דרך. אבל המעמד התמידי צריך להיות הבטחון הנפשי. האיש הישראלי מחיב להאמין, שנשמה א-להית שרוחה בקרבו, שעצמותו כלה היא אות אחת מן התורה.

הרב קוק זצ"ל אורות התורה יא, ב

לפי רבי חיים מוולוז'ין והרב קוק, כיצד יודע האדם איך להתנהג בצורה נכונה?

איזה פסוק הם מזכירים וכיצד הם מפרשים אותו?

שאלות נוספות לעיון:

במה שונה הסברו של הרב קוק מהסברו של רבי חיים, ומה הוא מוסיף על דבריו?

הרב קוק מלמדנו כי האדם הישר צריך לתת מקום רב להקשבה לקול הפנימי שלו. מי לפי דעתך נחשב 'אדם ישר'? האם הוא צריך להיות קודם כל צדיק או מוסרי? האם אדם המושפע מתרבות זרה יכול לתת אמון בהרגשותיו? האם כל נערה יכולה לתת אמון בהרגשותיה?

סיכום

הרב קוק מלמדנו כי האדם ביסודו הוא טוב וישר, משום שיש בו נשמה טהורה והוא חלק מה'. על כן הוא יכול לתת אמון בעצמו, שהרגשותיו ונטיותיו - טובות. עם זאת, כאשר אדם חשוף לתרבות זרה, כגון סרטים וספרים וכיו"ב שיש בהם מסרים הנוגדים את ערכי התורה, הרי שיש לו קושי רב להצליח ולזהות מתי הנטייה הטבעית שלו נובעת מעומק הנשמה ומתי היא תוצאה של ההשפעה הזרה.

עיון נוסף: מה אני באמת רוצה

כי העצה האמתית הזאת לא יוכלו לתת אותה ולא לראות אמתה אלא אותם שִׁכְבְּר וְצָאוּ מִתַּחַת יַד וְצָרָם וּמְשָׁלוּ בוּ, כי מי שֶׁהוּא עֵדוּן חָבוּשׁ בְּמַאֲסָר יִצְרוּ אֵין עֵינָיו רֹאוֹת הָאֵמֶת הַזֹּאת, ואֵינוּ יֹכֵל לְהַפְרֶה, כי הַיִּצָּר מְסַמָּא אֶת עֵינָיו מִמַּשׁ וְהֵנָּה הוּא כְּהוֹלֵךְ בְּחֹשֶׁךְ שֵׁישׁ לְפָנָיו מְכַשּׁוֹלוֹת וְאֵין עֵינָיו רֹאוֹת אוֹתָם, והוא מה שֶׁאִמְרוּ זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה (בבא מציעא פג ע"ב), "תִּשְׁתַּחֲשֶׁךְ וְיִהְיֶה לְיָלֵה" (תהלים קד כ) - זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה שְׂדוּמָה לְיָלֵה.

וְהֵבֵן כְּמָה נִפְלָא הַמַּאֲמָר הָאֵמֶתִי הַזֶּה לְמִי שֶׁמַּעֲמִיק לְהִבִּין בוּ. כי הֵנָּה חֹשֶׁךְ הַלְיָלָה - שְׁנֵי מִינֵי טַעֲוִיּוֹת אֲפֻשָׁר לוֹ שִׁיגְרָם לְעֵין הָאָדָם: אוּ יִכְסֶה אֶת הָעֵין עַד שֶׁלֹּא יֵרְאֶה מַה שֶׁלְּפָנָיו כָּלֵל, אוּ שִׁיטְעֶה אוֹתוֹ עַד שִׁיִּרְאֶה לוֹ עֵמּוּד כְּאֵלוֹ הוּא אָדָם וְאָדָם כְּאֵלוֹ הוּא עֵמּוּד.

כֵּן חֲמַרְיוֹת וְנִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה הֵנָּה הוּא חֹשֶׁךְ הַלְיָלָה לְעֵין הַשֶּׁכֶל וְגוֹרָם לוֹ שְׂתֵי טַעֲוִיּוֹת:

הָאֶחָת, אֵינוּ מְנִיחַ לוֹ שִׁיִּרְאֶה הַמְּכַשּׁוֹלוֹת שֶׁבְּדַרְכֵי הָעוֹלָם וְנִמְצָאִים הַפְּתָאִים הוֹלְכִים לְבִטָּח וְנוֹפְלִים וְאוֹבְדִים מִבְּלִי שֶׁהַגִּיעָם פֶּחַד תַּחֲלָה, וְהוּא מַה שֶׁאִמְר הַכְּתוּב (משלי ד, ט): "דָּרָךְ רָשָׁעִים כְּאֶפְלָה לֹא יִדְעוּ בְּמָה יִכְשְׁלוּ", וְאוֹמֵר (שם כב, ג): "עֲרוּם רְאֵה רָעָה וְנִסְתֵּר וּפְתִיִים עֲבְרוּ וְנִעְבְּשׁוּ", וְאוֹמֵר (שם יד, ט): "וְכִסִּיל מִתְעַבֵּר וּבוֹטָח", כי לְבָם בְּרִיאָה לָהֶם כְּאוֹלָם וְנוֹפְלִים טָרָם יִדְעוּ מִהַמְּכַשּׁוֹל כָּלֵל.

וְהַטְעוֹת הַשְּׁנִי, וְהוּא קִנְיָה מִן הָרָאוּשׁוֹן, הוּא, שֶׁמְטַעֵה רְאִיָּתָם עַד שֶׁרֹאוּם הָרַע כְּאֵלוֹ הוּא מִמַּשׁ טוֹב, וְהַטּוֹב כְּאֵלוֹ הוּא רַע, וּמִתּוֹךְ כֵּן מִתְחַזְּקִים וּמְחַזְּקִים מַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים.

מסילת ישרים פרק ג

למה נמשל העולם הזה ללילה? מה הן שתי הטעויות שיכולות להופיע בו?

מי יכול ליעץ לבני האדם מהי הדרך הנכונה?

לכאורה דברי הרמח"ל כאן סותרים את דברי הרב קוק שהובאו לעיל, שבהם הודגש האמון של האדם בהרגשותיו. האם הם חולקים זה על זה או שמא מדובר על סוגי בני אדם שונים? נמקו.

ג. ערך הנטייה לחרות ולחופש בתקופתנו

נשוב לעיין במשנה בסוף מסכת סוטה בה עסקנו לעיל (בעמוד 79), בעניין החוצפה המתגלה בזמן הגאולה:

בעקבות משיחא חוצפא יסגא [החוצפה תגדל]. ויוקר יאמיר [יוקר המחיה יגדל ויעלה]. הגפן תתן פריה והיין ביוקר [שיעסקו במשתאות וישתו לשוכרה] ומלכות תהפך למינות ואין תוכחת [אין מי שיוכיח את בני האדם, שכולם יהיו בעבירה]. בית וועד יהיה לזנות [מקום החכמים, יהפוך למקום זנות], והגליל יחרב, והגבלן ישום [גבלן - שם מקום, תהיה בו שממה], ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו [לא ירחמו עליהם], וחכמות סופרים תסרח [יבוזו את החוכמה], ויראי חטא ימאסו [יהיו נמאסים על הבריות], והאמת תהא נעדרת [לא תימצא]. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב, בת קמה באמה, כלה בחמותה, אויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפני הכלב, הבן אינו מתבייש מאביו, ועל מה יש לנו להשען - על אבינו שבשמים.

משנה סוטה ט, טו (דף מט ע"ב)

מה הם סימני הגאולה שיופיעו לפני ביאת המשיח?

כיצד ייתכן שתופעות הנראות שליליות מסמלות את ביאת המשיח?

מה הקשר בין חוצפה ובין הנטייה לחופש ולחרות?

ביאור והעמקה

ביאת המשיח מסמלת עולם חדש, עולם שבו ישתנו הסדרים הקיימים, שבו תתגלה תורה גדולה ושלמה יותר.

הדרך לכך עוברת דרך המסוגלות לפרוץ ולשבור את גבולות הקיים. הנטייה לחוצפה ולחופש מבטאת את אי-ההסכמה לחיות בצורה קטנה, בצורה שאינה מגלה את כל העוצמה הגנוזה בחיים עצמם. בגלות, לא היה אפשר לגלות כוחות חיים אלו, ולכן התרגלנו לחיות בקטנות, התרגלנו לכבוש את כוחות החיים, אך כעת, בדורות של גאולה – דור הבנים עוזב ובוטח על מנת לבנות בניין חדש, גדול ושלם יותר.

הקושי הפנימי בקבלת עול נובע מכך שהדור מרגיש כי בעת הגאולה אין הוא רוצה לקיים תורה ומצוות רק מכוח הכרח או הרגל, אלא מתוך שייכות והזדהות פנימית.

עתידי האבות והבנים לשוב ולהתאחד: יכירו הבנים בערך של הקדושה והמסורת שבאבות ויכירו האבות את ערך ההתחדשות ועוצמת החיים שבבנים (הדברים ע"פ ביאורו של הרב קוק ב'מאמר הדור', ויעוין עוד ב: אורות התשובה ד, ח; אורות האמונה-כפירה, עמ' 52; ערפילי טוהר עמ' מא).

בדורות של גאולה, הנשמות מרגישות את ההכרח לגלות את אורן המיוחד, ולכן כל אחד ואחת רוצים לבוא לידי ביטוי בדרך המיוחדת שלהם ולא מוכנים שמשוהו אחר יצמצם אותם, לכן נטיית החופש מתגברת ביותר.

וכן הרצון של כל כוחות החיים להתגלות ולפרוץ בזמן הגאולה, הוא זה שעומד בבסיס נטיית החופש.

כמו כן, בגלות היינו מושפלים כיכבשה בין שבעים זאבים, ואילו בארץ ישראל עלינו לעמוד בעוז ובגבורה כנגד הקמים עלינו לכלותינו כלביא וכאריה, והחוצפה בעת הגאולה היא ביטוי לשינויים אלו.

עוד בנושא זה – עיינו בפרק "יופי וצניעות בעידן של גאולה", מעמוד 76.

עיון נוסף: הסכנה בחופש הדעות

כתב הרב קוק:

חופש המחשבה בצורתו הרגילה, הוא יותר שיעבוד המחשבה מחופשתה. כי על-ידי הלהיטה אחר החופש המורגל, מתרחק האדם מכל המון מחשבות האמת, שהן נובעות מאוצרות הגדולים של חופש העליון שבמחשבה, שנפלו לנו למורשה [...] וכל התקלות הבאות לאדם ולעולם בחיי הרוח שסבוכיהם מעכבים את הוד החיים כולם לכל פרטיהם, איננו בא-כי-אם מהפניית הלב מן הישן, לאותם האנשים שהחדש דופק על פתחי לבבם תמיד.

הרב קוק זצ"ל שמונה קבצים א, תקט (אורות האמונה עמ' 56)

[...] חופש הדעות הרגיל להיות פפולרי בזמנינו, עיקר יסודו בצדדיו השליליים, הוא מצד חסרון העמקה נשמית, והעדר בסיס חזק במעמקי הנפש לכל קישור החיים, ובאה ההתנוודדות עד לידי המדה הפרועה של הקלת עול הדת והמוסר, עד לכדי רפיון האמונה, בשטף חייה, והוא אסון נורא ואיום.

אמנם עושה היא הנשמה את תפקידה. כשמונעים ממנה זמן כביר את העמקתה, הרי היא מתעמקת בחדרי חדריים ובעומק נשמת הנשמה שלה. וכשם שהדבר נוהג ביחידים, כך הוא נוהג בכללות הדורות. ואותו הכח המתעמק, ושומע אין לו לכאורה, מוכרח הוא להוציא את פעולותיו אל הפועל, ואז תשוב להופיע רצינות פנימית והעמקה אמונית גדולה, שתחדור עד עמקי החיים, ויכיר אז העולם את זיוף החיים של ההתנוודדות ושל רפיון האמונה וחסרונה.

הרב קוק זצ"ל שמונה קבצים ג, קצא (אורות האמונה עמ' 57)

מדוע קובע הרב קוק שחופש המחשבה בצורתו הרגילה והנמוכה הוא יותר שעבוד מחופש? האם אתן יכולות לחשוב על דוגמה להמחשת הדברים?

האם אדם שמבחינתו אינו מחויב לשמירת מצוות הוא אדם חופשי?

מהו הגורם שבתקופתנו אצל חלקים גדולים בעם ישראל יש רצון עז לחופש ולא-קבלת עול תורה ומצוות?

ביאור והעמקה

חופש נמוך, זה שמבקש לשבור כל עול, להשתחרר מכל מערכת ישנה, אינו חופש אמיתי - רבים מ'פורקי העול' משועבדים לתבניות חשיבה, לנורמות ולמנהגים חברתיים וכיו"ב. פעמים שהנטייה לחופש מגיעה מחוסר רצון להשקיע ולהתאמץ, אך באמת רק כאשר קיימת מסגרת, כשיש משהו מעל החיים - ניתן להתקדם ולרומם את החיים למקום עליון וטוב יותר. יש דורות וזמנים שבהם נראה מבחוח שיש הפקרות רבה וחוסר אמונה ומחויבות לדבר ה', אך נטיית החופש בשורשה נובעת מרצון פנימי בנשמות לגילוי עמוק ומהותי יותר של התורה, וחיבור חזק יותר אליה. בסתר הנשמות, גם בעת הזאת, הולכת האמונה ומתעמקת, ועתידה המציאות להכיר את הזיוף של החופש המדומה ולחזור לעולם האמונה מתוך שייכות פנימית יותר.

ד. להיות בן ולהיות עבד

כהשלמה ללימוד בנושא החופש והקושי לקבל מרות ועול בתקופתנו, נתבונן בשתי הגדרות שניתנו לעם ישראל וננסה ללמוד מה מאפיין כל הגדרה ואילו השלכות יש לכך על עבודת ה'.

בְּנִים אַתֶּם לַה' אֲ-לֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ וְלֹא תִשְׁמֹוּ קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת. כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתֶּה לַה' אֲ-לֹהֶיךָ וְכָךְ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה.

דברים יז, א-ב

כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

ויקרא כה, נה

מה משמעות הדימוי של 'בן' ו'עבד' בעבודת ה'? מה מאפיין ומייחד כל דימוי?

האם את מרגישה יותר בת [בחינת בן] בקשר עם ה' או יותר אמה [בחינת עבד] בקשר עם ה' ? האם אפשר להיות גם וגם? אם כן, כיצד?

עיינו בדברי ה'שפת אמת':

בפסוק "כי לי בני ישראל עבדים" כו'. איתא בזוהר הקדוש ברעיא מהימנא כי צריך איש ישראל לעבוד השם יתברך בבחינת עבד ובן, עיינו שם (זוהר ח"ג קיא ע"ב).

כי הנה "בנים אתם" - הוא בוודאי הנשמות שהם חלק אלקי ממעל. ובגוף צריכין להיות עבד להנשמה לכוף ולבטל הגוף. והם ב' יצירות כדכתיב: "וייצר" - יצירה בעולם הזה ובעולם הבא, והוא בחינת

יצר טוב ויצר הרע.

ולכן צריכין לעבוד השם יתברך בדחילו ורחימו [יראה ואהבה]. אהבה לבחינת הנשמה שנמשכת אחר הצורה באהבה ותשוקה. והיראה נצרך אל הגוף שהוא בחינת היצר הרע. ולכן מבקשין "יִיחַד לְבַבְנוּ לְאַהֲבָה וְלִירְאָה" (ברכות ק"ש, ברכת 'אהבה'). להיות "בכל לבבך" בשני יצריך; יצר טוב – באהבה, ויצר הרע – ביראה.

שפת אמת פרשת בהר שנת תרמ"ט ד"ה בפסוק

❖ כיצד רואה ה'שפת אמת' את השילוב בין עבד ובן בעבודת ה'?

❖ כיצד מפרש ה'שפת אמת' את הבקשה "ויחד לבבנו לאהבה וליראה" – למה נאמר לבבנו בלשון רבים? כנגד מה נאמר "לאהבה" וכנגד מה "ליראה"?

❖ חשבו גם על דוגמאות מעשיות שבהן בא הדבר לידי ביטוי.

להיות עבד ובן

התורה מכנה את ישראל בשם עבדי ה' וגם בנים לה', ועלינו לקחת את הטוב מכל בחינה.

בחינת עבד מגלה במיוחד את ההכנעה, הנאמנות וההתמסרות לדבר ה' ומצוותיו, כעבד שנכנע לאדונו ומבקש לרצותו.

ובחינת בן מגלה במיוחד את השייכות, הדבקות ואהבה שלנו לה' ושלו אלינו.

עבודת ה' בגלות היא בעיקר בבחינת עבד, אך בארץ ישראל, שהיא 'ארמונו של מלך', מתגלה בעיקר שאנו בניו של הקב"ה, ומשום כך אנו מרגישים בה כבני מלכים, מלאי עוז וביטחון.

זוהי הסיבה הפנימית, שבמשך אלפיים שנות גלות, למרות הסבל והייסורים,

שמר עם ישראל בהכנעה ובנאמנות על מצוות ה', ואילו בדורות של גאולה אנו עדים לתופעות רחבות של עזיבת התורה והמצוות,

וצימאון רב לחיבור פנימי לה' ומצוותיו.

ה. הצבת גבולות ושמירה

ביהדות, לצד הכרה בערך החופש, ישנו מקום מרכזי גם להצבת גבולות ושמירה.

❖ מהו לפי דעתך תפקיד הצבת הגבולות והשמירה?

❖ איך ניתן למצוא את האיזון בין הצורך בשמירה ועשיית סייג ובין חומרה יתרה שיכולה לפגוע בערכים אחרים?

נעיין מעט במקורות, שמהם ניתן ללמוד על הצורך בשמירה ובהצבת גבולות:

מצות עשיית מעקה לגג הבית

כִּי תִבְנֶה בַּיִת חֲדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעְקָה לְגַגְּךָ וְלֹא תִשִּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ כִּי יִפֹּל הַנֶּפֶל מִמֶּנּוּ.

דברים כב, ח

להסיר המכשולים והנגפים מכל משכנותינו, ועל זה נאמר (דברים כב, ח): "ועשית מעקה לגגך".

והענין הוא שנבנה קיר סביב הגגות וסביב הבורות והשיחין ודומיהן, כדי שלא תפשל בריה לפל בהם או מהם,

ובכלל מצוה זו, לבנות ולתקן כל כּתל וכל גדר שיהיה קרוב לבוא תקלה ממנו, וזה שהזכיר הכתוב לגגך דבר הכתוב בהוזה ולשון ספרי: "ועשית מעקה", מצות עשה.

ספר החינוך מצווה קמו – מצות מעקה

העמקה

בעלי הסוד ביארו שבמילות התורה ובערך המספרי שלהן (גימטרייה) גנוז רעיון עמוק במצווה זו.
 המילה מעקה בערכה המספרי משתווה לערך המספרי של המילה יראה.
 [מעק"ה = 40+70+100+5 = 215 יחד עם עוד 1 כנגד כללות המילה = 216.
 ערך זה שווה לערך המילה ירא"ה = 10+200+1+5].
 המילה 'גגך' בערכה המספרי שווה לשם ה', המבטא את האהבה והרחמים.
 [המילה גגך = 3+3+20 = 26, כנגד שם י'הו"ה = 10+5+6+5 = 26, וכנגד פעמיים המילה אהבה שעולה בגימטרייה 13].
 כשאנו מדברים על יראה ואהבה אנו מדברים על שתי תנועות שונות בנפש. נטיית האהבה היא הנטייה לפעול ולעשות, להתקרב ולהשפיע, בעוד שנטיית היראה היא נטייה של עצירה וחרדה, הצבת גבולות ושמירה.
 משמעות הדבר היא שעל האדם לעשות "מעקה", כלומר יראה – להציב גבול ושמירה, "ל"גגך", לנטיית האהבה ולרצון להתקרבות.

ועשו סייג לתורה

במשנה בריש מסכת אבות אמרו אנשי כנסת הגדולה: "ועשו סייג לתורה", והכוונה היא שיש לעשות גזרות ותקנות, שהן גדר וגבול, כדי להרחיק את האדם מן העבירות.

עיינו בסיפור מן הגמרא, וחשבו מה ניתן ללמוד ממנו על נושא הסייגים.

לא יקרא [ביום שבת] לאור הנר, שמא יטה [את הנר, ונמצא עובר על איסור הדלקה או כיבוי].
 אמר רבי ישמעאל בן אלישע: אני אקרא ולא אטה.
 פעם אחת קרא, ובקש להטות.
 אמר: כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר.
 רבי נתן אומר: קרא והטה [בפועל, ולא רק שרצה לעשות כן], וכתב על פנקסו: "אני ישמעאל בן אלישע קריתי והטיתי נר בשבת לכשיבנה בית המקדש אביא חטאת שמנה".

שבת יב ע"ב

דברים, שגזרו חכמים ונביאים שבכל דור ודור, לעשות סייג לתורה, כמו ששמעו ממשה בפירוש, שנאמר (ויקרא יח, ל): "ושמרתם את משמרתיו", עשו משמרת למשמרתי (מועד קטן ה ע"א). וכן יתבאר מהם, המנהגות והתקנות, שהתקינו או שנהגו בכל דור ודור, כמו שראו בית דין של אותו הדור. לפי שאסור לסור מהם, שנאמר (דברים יז, יא): "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל". וכן משפטים ודינים מופלאים, שלא קיבלום ממשה, ודנו בהם בית דין של אותו הדור במדות שהתורה נדרשת בהן, ופסקו אותם הזקנים, וגמרו, שהדין כך הוא.

רמב"ם הקדמה לספר 'היד החזקה'

על הצורך בסייגים אפשר ללמוד מן האיסורים המוטלים על הנזיר, שאינו אסור רק בשתיית יין אלא בכל דבר הקשור לענבים.

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה'.
 מיין ושכר יזיר חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה וכל משרת ענבים לא ישתה וענבים לחים ויבשים לא יאכל. כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל.

במדבר ו, א-ד

הרמח"ל מביא את דברי חז"ל אשר למדו מפרשייה זו על הצורך בסייגים אף בענייני צניעות (עריות):

ונדבר עתה מן העריות... כי אין בכלל האסור גופו של מעשה בלבד, אלא כל הקרוב אליו. ומקרא מלא הוא (ויקרא יח): "לא תקרבו לגלות ערוה" [שלא רק חיי אישות מלאים בין איש ואישה האסורים זה לזה כלולים באיסור עריות, אלא גם שאר כל קרבה גופנית ביניהם].
 ואמרו ז"ל (ש"ר פ' טז): אמר הקדוש ברוך הוא, אל תאמר הואיל ואסור לי להשתמש באשה, הריני תופשה [בנגיעה, בחיבוק] ואין לי עון, הריני מגפפה [מלטפה] ואין לי עון, או שאני נושקה ואין לי עון.
 אמר הקדוש ברוך הוא, כשם שאם נדר נזיר שלא לשתות יין, אסור לאכול ענבים לחים ויבשים ומשרת ענבים וכל היוצא מגפן היין, אף אשה שאינה

שלך, אסור ליגע בה כל עקר. וכל מי שנוגע באשה שאינה שלו, מביא מיתה לעצמו וכו':

והבט מה נפלאו דברי המאמר הזה, כי המשיל את האיסור הזה לנזיר, אשר אף על פי שעיקר האסור אינו אלא שתיית יין, הנה אסרה לו תורה כל מה שיש לו שייכות עם היין. והיה זה לימוד שלימדה תורה לחכמים איך יעשו הם הסייג לתורה במשמרת שנמסר בידם לעשות למשמרתה, כי ילמדו מן הנזיר לאסור בעבור העיקר גם כל דדמי לה [הדומה לו]. ונמצא, שעשתה התורה במצוה זאת של נזיר מה שמסרה לחכמים שיעשו בשאר כל המצות, למען דעת שזה רצונו של מקום. וכשאוסר לנו אחד מן האסורין, ילמד סתום מן המפורש לאסור כל הקרוב לו. ועל זה הדרך אסרו בענין זה של העריות כל מה שהוא ממינו של הזנות, או הקרוב אליו, יהיה באיזה חוש שיהיה, דהיינו, בין במעשה, בין בראיה, בין בדבור, בין בשמיעה, ואפילו במחשבה.

רמח"ל מסילת ישרים פרק יא - בפרטי מדת הנקיות

עניין סייגות התורה אינו מצד עצם ההבאה על העבירה, רק שכמו שהעבירה רעה בעניינה, כמו כן, כל העניינים שמקושרים בה בקשר עילה ועלול, רעים וכדאי לפרוש מהם מאוד.

הרב קוק זצ"ל מוסר אביך א, ה

העמקה

הסייגים שחכמים קבעו לא נועדו רק למנוע מאיתנו ליפול בעבירה ובחטא שנכתבו בתורה, אלא בהם עצמם יש שייכות לעבירה והם מסוגלים לפגום באדם. לכן חכמים ברוח קודשם והאומה ברוח קודשה גזרו גזרות וקבעו סייגים שונים.

🌸 לאור המקורות שלמדתי, מה התחדש לכן בנושא עשיית סייג לתורה?

1. מתרחקים מאש

לאחר שלמדנו שעל האדם להישמר ולהציב גבולות, נעיין במקורות נוספים העוסקים באחריותו של האדם ליצירת 'סביבה בטוחה' - בצורך לפרוש מן הרע ולא להכניס הביתה 'דברים מקולקלים'.

א. "ולא תשים דמים בביתך"

כי תבנה בית חדש ועשית מעקה לגגך ולא תשים דמים בביתך כי יפל הנפל ממנו.

דברים כב, ח

דתיניא ר' נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? שנאמר: "ולא תשים דמים בביתך".

כתובות מא ע"ב

וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות, מצות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה, שנאמר: "השמר לך ושמר נפשך" (דברים ד, ט), ואם לא הסיר והניח המכשולות המביאין לידי סכנה, ביטל מצות עשה ועבר על "לא תשים דמים".

הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנת נפשות וכל העובר עליהן ואמר הריני מסכן בעצמי ומה לאחרים עלי בכך או איני מקפיד על כך - מכין אותו מכת מרדות.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת נפש יא, ד-ה

ב. "ולא תביא תועבה אל ביתך"

פסילי אלהיהם תשרפון באש [...] ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמהו: שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא.

דברים ז, כה-כו

ז. כנאי ואינטרנט

איך הינך ממלאת את שעות הפנאי שלך?

האם את מרוצה מכך?

מדוע בני האדם נמשכים לצפייה בסרטים, סדרות וכיו"ב ומבלים זמן רב מול המסך?

נעיין במספר מקורות העוסקים בנושא ניצול הזמן:

ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל.

בראשית כד, א

"בא בימים" - אברהם בא [עלה לשמיים] עם כל הימים. כולם היו שלמים, ללא פגם או חיסרון, שכן אברהם לא בזבז לבטלה אף לא יום אחד.

ספרי חסידות (ע"פ הזוהר)

מה ניתן ללמוד ממעשיו של אברהם אבינו?

רבי דוסא בן הרכינס אומר, שנה של שחרית, ויין של צהרים, ושיחת הילדים, ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ, מוציאים את האדם מן העולם.

אבות פרק ג משנה י

מה פירוש "מוציאים את האדם מן העולם"?

מה הבעיה הקיימת בכל אחת מן הדוגמאות שהביא רבי דוסא בן הרכינס?

[הלל אומר] ואם לא עכשיו, אימתי

אבות פרק א משנה יד

לכל שעה דבר מיוחד - שאין יכול לתקנו רק בשעה זו.

שפת אמת בחוקותי שנת תר"מ ד"ה במדרש

מצוה על כל המוצא עבודת כוכבים שיבערנה ויאבדנה.

שולחן ערוך יורה דעה סימן קמו

והלוקחה לביתו [את העבודה זרה] עובר משום "לא תביא תועבה אל ביתך", אפילו מכניסה לפי שעה.

בן איש חי שנה שנייה פרשת מטע, ה

ג. "ואל תשכן באהלך עולה" (איוב יא, יד)

"אל תשכן באהלך" ספר חומש נביאים וכתובים שאינו מוגה אם ידעת להגיהו, ואל תניח ביתך בלא מעקה למדרגות, ואל תגדל כלב רע או שום מזיק, כללו של דבר: הסר מביתך כל היזק וכל מכשול.

רבנו יונה גירונדי ז"ל ספר היראה

מדוע התורה והחכמים הקפידו כל כך על איסור החזקת דברים בעייתיים בבית?

חשבו על דוגמאות נוספות של מזיקים שיש להסיר מהבית.

איך ניתן להתמודד כאשר האדם נמצא בבית שיש בו מכשול?

עוד בעניין גבולות, עיינו לעיל ביחידת הלימוד "אהבת הורים וילדים והצבת גבולות" בכרך "במבט פנימה" עמוד 67.

אחת ההשלכות המעשיות של היחס לחופש ולשאלת הצבת הגבולות נוגעת לתרבות הפנאי ולשימוש באינטרנט.

מצד אחד, חיים אנו בדור המבקש עונג והנאה - ועולם האינטרנט נותן לכך מענה מהיר וקל, ומצד שני, עלינו לבחון מה האיכות הרוחנית של התוכן המוצג; עד כמה מדובר בתוכן חיובי וערכי או רדוד, זאת מלבד השאלות ההלכתיות הכרוכות בצפייה - מראות אסורים, לשון הרע, אלימות ועוד.

כמו כן, היחס לאינטרנט קשור לאורח חיינו באופן כללי - כיצד אנו ממלאים את זמננו במציאות חיים שבה לאדם 'הרבה זמן פנוי'; הבנתנו את הערך הגדול של פעילות אישית, חברתית, עזרה וחסד, לימוד תורה ולימודים כלליים - לעומת צפייה פאסיבית; וכן האתגר הגדול למצוא הנאה, סיפוק והתחדשות בתוך שגרת החיים עצמם ולא רק באמצעות 'בריחה' קלה לעולמות דימויניים. הרצון לצפות בסרטים וכיו"ב נובע מכך שהדבר גורם לאדם הנאה וכיף, יש בהם סקרנות וגירוי, מתח וסקרנות לראות מה יוקרן בעתיד. הם מאפשרים לאדם לשכוח את 'צרותיו' ולהיכנס לעולם אחר.

דומה שבתקופתנו, מלבד הצורך לחנך למחויבות לשמירת גבולות ההלכה, קיים אתגר גדול - לגלות כיצד חיי התורה עצמם מביאים לאדם אושר והנאה, וכיצד חיי תורה ומצוות אינם עומדים בסתירה לחיים, אלא אדרבא מעצימים אותם ונותנים להם ערך ומשמעות.

אנו מייחלים ומצפים ליום, שבו נרגיש בצורה טבעית שהמפגש עם התורה והמצוות מהנה ומסקרן, וממלא אותנו תענוג והתלהבות, לא פחות ממה שכיום מביא הנאה וריגוש לבני אדם, כגון צפייה בסרט, ומעבר לכך לאין ערוך! מצפים ליום שבו הרצון והתשוקה לקרבת אלוקים תתגלה בנו בעצמות אדירות, ליום שיוצרים יפיקו סרטים מלאי חיים ומלאי קדושה שיהפכו אותנו לאנשים טובים יותר, שיעוררו בנו קרבת אלוקים, ורצון להשראת שכינה בקרבנו.

...

עוד בנושא זה עיינו ביחידת הלימוד "הרוויית הצימאון של הנשמה בקדושה ודבקות" בפרק יופי וצניעות בעמוד 91.

...

כי אין אבדה כאבדת הזמן שאין לה תמורה [תחליף] כלל.

מדרש שמואל למסכת אבות, פרק ה משנה כג

פנאי ואינטרנט - זמן, תכלית וסביבה בטוחה

כיום, יותר ויותר אנשים מבינים ומכירים בעובדה שחברות האינטרנט משקיעות מאמצים רבים וכספים אדירים כדי לגרום ל'גולשים' לרצות לשהות יותר ויותר זמן מול המסך ולגרום להם 'לאבד' את חופש הבחירה שלהם.

ההכרה בכך הינה שלב ראשוני ביכולת להציב גבולות ולהגביל את זמן הגלישה ולדייק את מטרתה. רק מי שמכיר בקושי, בגודל הניסיון והאתגר, יוכל להציב את הגבולות ולהישמר, ולזכות להיות חופשי באמת.

כמו כן, מוטלת על האדם האחריות להישמר לבל ייפגע בעת הגלישה ברשת ולדאוג לשמירה ולסינון מתאימים.

יותר ויותר אנשים מבינים עד כמה החשיפה למראות משפיעה על הנפש ויוצרת אצלנו דפוסי התנהגות. במיוחד החשיפה לעולם דמיוני של סרטים, המתמקדים ביופי ובתשוקות מזיקה מאוד לנפש. עולם דמיוני זה מרחיק את האדם מהחיים האמיתיים ומהאפשרות של בניין זוגיות, המושתתת על מידות טובות ורצון אמיתי לתת ולהעניק. וכן, ודאי שכל אישה תרצה בזמן הנישואין שמחשבותיה לא יהיו עסוקות במראות מן העבר של גברים אחרים שראתה ויחסים שלהם עם נשים אחרות, אשר יכולים לעורר ולהציף אותה בדמיונות וציפיות, אשר יקשו עליה להתמקד בבניין הבית עם בן זוגה.

עם זאת, יש הטוענים שהתקנת סינון מונעת מהאדם את הבחירה החופשית ומשדרת לאדם מסר שהוא לא יכול להצליח לבחור בטוב ושהוא לא יכול לסמוך על עצמו.

המציאות מלמדת שההפך הוא הנכון: כאשר אין לאדם סינון הוא נחשף לתכנים לא צנועים ופוגעניים שלא בבחירה (פרסומות 'ש'קופצות' וכיו"ב), וכיצד יכול האדם להתפלל מדי יום "ואל תביאני לידי ניסיון" בעוד שהוא נכנס למקום שאינו שמור ומוגן?

טענה נוספת שלעיתים נשמעת מפי המתנגדים לסינון היא כי הסינון לעיתים מפריע ואף מונע גישה לתכנים חיוניים. דומה שמלבד העובדה שבדרך כלל קיימת אפשרות להתאים את דרגת הסינון בהתאם לנדרש, התשובה לטענה זו היא עקרונית יותר: הערכים והאמת שלנו חשובים לנו, והזכות ללכת לאורם היא גדולה לאין ערוך, גם אם לעיתים אנו נדרשים לווייתור כזה או אחר.

ח. סיכום

בפרק זה למדנו על הערך של נטיית החופש בדורות של גאולה. מצד אחד, קיימים חשיבות וערך בזמן הגאולה בהופעת כל כוחות החיים וגילויים, ומצד שני, על האדם והעם לשלוט בכוחות החיים, ולנתבם בצורה נכונה. התורה מצווה עלינו לשלוט על היצר ולהגבילו, על מנת שנוכל לממש את כוחותינו בזמן ובמקום המתאימים.

חשוב להבין כי התורה אינה ניצבת כנגד הכוחות והיצרים, נהפוך הוא! המצוות וההגבלות הן לטובת האדם, רק אם נשמור את הכוחות החיוביים והעוצמתיים הקיימים בנו בצורה הנכונה, נוכל בזמן המתאים להשתמש בהם בצורה נכונה, מדוייקת וגדולה יותר.

השמירה על הגבולות, דורשת מאיתנו פעמים רבות מאמצים מרובים, אך בטווח הארוך היא משתלמת.

משימות אישיות

בן ועבד

חשבי על מצווה, הלכה מסוימת שאת רוצה להתחזק בקיום שלה בבחינת 'בן' (קיום מאהבה, העמקה בהבנה וכיו"ב) ועל מצווה או הלכה מסוימת שאת רוצה להתחזק בקיום שלה בבחינת 'אמה' [=עבד] קיום מיראה, קיום גם כשקשה או כשאת עדיין לא מספיק מבינה).

חרות ועבדות

חשבי על משהו טוב שרצית לעשות ולא עשית כי פחדת מתגובת האנשים שסביבך.

חשבי על משהו שעשית ואת מרגישה שהוא לא מתאים לך, אלא נעשה בגלל 'לחץ חברתי' וכיו"ב. נסי לחשוב איך בפעם הבאה תוכלי להתגבר על הלחץ השלילי. קבלי אומץ לשינוי וצאי לדרך. בהצלחה!

גבולות במשפחה

איך נקבעים הגבולות אצלכם בבית? מה עושים כשיש חוסר הסכמה?
למשל: באיזו שעה חוזרים הביתה בלילה? עם מי מסתובבים ועם מי לא? מה לובשים? ועוד.
ניתן לחשוב על נושא מסוים המצריך הגדרת גבולות ולדבר עליו.

מי שולט במי

בעידן המודרני, פעמים רבות אנו מרגישים שריבוי המכשירים 'משתלט' על חיינו. לפעמים ההורים חוזרים הביתה מהעבודה כדי להיות עם הילדים, והנה מגיע טלפון מהעבודה...; פעמים רבות מסתגרים כל אחד ואחת עם עצמם מול המסך... ועוד דוגמאות רבות.

אתם מוזמנים לעשות ניסיון: בחרו זמן מוגדר (ארוחה משפחתית, יום הולדת של אחד מבני הבית וכיו"ב), שבו כל בני הבית מתנתקים מכל המכשירים הניידים והאינטרנט ומתפנים להיות לגמרי ביחד.

תְּשׁוּקַת הַחֹפֶשׁ תִּבּוֹא לְמָרוֹם פְּסָגְתָהּ, וְהָאָדָם יִכִּיר שֶׁהוּא יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת לַחַיּוֹת בְּרוּחוֹ פְּנִימָה כְּאֲשֶׁר הוּא, כְּפִי חֶפֶץ הַטֶּבַע הָאֲבִיר שֶׁל נִשְׁמָתוֹ הַחַיָּה, וְהַנְּשֵׁמָה הַזֹּאת חַיָּה רַק בְּא־לֵהִימִים. בְּאִין אֲמוּנָה עֵמֶקָה וְזוֹהֶרֶת, אִין לֵה חַיִּים וְאוֹרָה, הִיא מִתְנַזְּדֶדֶת כְּצֶל וּמִתְדַפֵּאת בִּיִסוּרִים נוֹרָאִים וְצַחִית צְמָא אֲקָרִי.

הרב קוק זצ"ל אורות קריאה גדולה

ביאור והעמקה

תשוקת החופש היא נטייה גדולה וחשובה, ואין לבטלה, אלא לגלות מהו חופש אמיתי ומהו חופש מדומה.

לנשמה רצונות וחוקי חיים. הנשמה רוצה את ה'. הדבקות בה' מזינה אותה ונותנת לה חיים. כפי שלאדם אין קיום בלי מים – כך ועוד יותר הוא צימאונה של הנשמה למקורה האלוקי, ולכן דווקא הנטייה לחופש עתידה להביא את העולם אל ה' ודברו.

הנטייה 'להתחבר' למה שאנו עושות ולהקשיב לקולות הפנימיים שבנו, הקיימת בתקופתנו, מעידה שאנו בפתחו של עידן חדש, שבו יתגלה עד כמה התורה מתאימה לחיינו. עם זאת, נטייה זו צריכה עידון וזיכור, הכוונה ושמירה.